

אונקלוס

במדבר יט חקת

רעט

יט א וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר: ב זאת חקת התורה אשר־צוה יהוה לאמר דבר א אל־בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר

א ומליך י עם משה ועם אהרן קמימר: ב דא גזירת אוריתא די פקוד י קמימר מליך עם בני ישראל ויסבון קד תורתא סמוקתא שלמתא די לית בה

רשי

לקט בהיר

(ב) זאת חקת התורה. לפי שהשטן וחומות העולם מונין* (א) את ישראל לומר מה המלכות הזאת? ומה טעם יש בה, לפיכך כתב זה הקב"ה גזירה היא מלפני און* לך רשות להרהר אחרים (תהי - במ"ה): ויקחו אליך. לעולם היא נקראת על שמך* פרה שטשה משה במדבר (תהי): אדמה תמימה. שתהא שינוי טהאות * מטיבין * ואין ורמב"ן.

(א) חונאת דברים, מלשון (ויק' כ"ה י"ד) אל חוני איש את אחיו, וצבאשית רבה א' ב' שלא יהיו מונין את ישראל פירש"י לשון (ישע' מ"ט כ"ו) והאכלתי את מוניך את בשרם עכ"ל, וביומא ס"ו: ד"ה השטן פירש"י וז"ל: יצר הרע משיב עליהם תשובה להטעות את ישראל ולומר שהתורה אינה אמת כי מה תועלת בכל אלו לך נכתב בהן חוק אני ה' גזרתי עליכם עכ"ל: (ב) מה ענינה, ולמה לכם זאת, ולמה לא די להעביר הטומאה ולטבול גופו, ומה טעם שמעט אפר מנבחה את הטומאה: (ג) לשון רש"י ביומא ס"ו: חוק משמע שאינו אלא גזירת המלך, כמו (ש"א ל') וישמיה לחוק, וישם אותה יוסף לחוק (ברא' מ"ו) עכ"ל, ואין להקשות שכמה פעמים מלינו בתורה חובה חוקה במלות שיש להם טעם נכון גלוי לכל בר דעת, כגון זאת חקת הפסח, אין זו קושיא כלל, שאין חובה חוק אומר שאין לה טעם, שאין המלך מלכות של חסד גזיר על עמו גזירות בלי טעם, אלא פעמים רואה בהעלם הטעם מטעמים שונים, ופעמים מגלה טעמו, ופעמים ידוע ומוכן הטעם, אבל כל פקידה וזווי ומשפט היוצא מן המלך אל עמו ומן האדון לעבדו או מן האב לבנו ומן הרב לתלמידו כולם יכולים להקראות חוק, שכל שלא נתלה הלווי בטעם אין הטעם מעלה ולא מוריד, ואין להתחכם רק לקבלו בחוק ולא יעבור, עם כל זאת ישנם מקומות שבהכרח לפרש חובה חוק דוקא על מלות שאין טעמם ידוע, כגון אם אמר הכתוב כמה לשונות צידד כגון (שמות ע"ו כ"ו) והאונת למלכותי ושמרת כל חקוי, פשוט הוא שהכוונה על גזירות שלא נודע טעמם, וכן כמה שלפנינו חוץ ממה שכל המאמר מיותר, הלא אין לו שחר לכאורה, בשלמא לקמן סוף פסוק יו"ד שהתחיל לבאר דיני הטמאים שפיר מה שאמר והיתה לבני ישראל וגו' לחקת עולם, וכן בפסוק י"ד זאת התורה אדם כי ימות וגו' שפיר, אבל כאן שבה לנאות להלעזר להכין אפר פרה מה זה הקדמה זאת חקת התורה, ולכל הפחות היל"ל אחר דבר אל בני ישראל זאת חקת התורה, ויש עוד להקשות למה אמר ב' לשונות חקת התורה, וכי זה כל התורה, היל"ל זאת חקת הטהרה או הטומאה, ולמה ב' פעמים חובה לחמר וכו', אלא ודאי בהכרח לפרש עז"ה, (זאת) פרשה זאת של אפר פרה (חקת התורה) תהיה אלכס מאותן מלות שבתורה שהם גזירה בלי טעם כדי להשיב תשובה לכל שואל ומשיב ומקנטר, שאין אנו מהרהרים אחר גזירת מלכינו ב"ה (ארה"ח - ב"י - ועוד): (ד) משום דקשה, הלא משה לא נחשק בה, אלא הלעזר מתחלה ועד סוף, גם לא היה לעורך משה אלא לישראל, למה אמר א"כ אליך, בשלמא בפי

אור החיים

יט) ב. זאת חקת התורה. לריך לדעת למה כינה למנוה זו שם כללות התורה, שיהיה לו לומר זאת חוקה וגו' או זאת חקת הטומאה או חקת הטהרה כדרך אומרו (שמות י"ג) זאת חקת הפסח, ואין לומר שנתכוון להלריך טהרה אפר פרה לעסוק בתורה, כי לא כן מלינו לרז"ל שאמרו (ברכות כ"ג). שהדרכה אין דברי

תורה מקבלין טומאה, ולכל סברות רז"ל (שם) אפילו להמחמירים בצעלי קריין מטעם שלריך באימה וציראח וכו' מודים צעמחי מה שמוחרים בעסק התורה). ויתבאר הענין על פי מה שאמרו צפרק צתרא דניזר (ס"א:): ופסקו רמב"ם צפרק א' מהלכות טומאה מה שאין הכותי נעשה טמא מה, וזה לשונו שאם נגע צמת או נשאו או האכיל עליו

אור בהיר

(א) וכאן באפר פרה הוא דוקא טומאה מת.

הרי הוא כמו שלא שנגעה וכו' עד כאן בני ישראל משאר התורה שזולת זה ומעשה טעמנו לוף חקת התורה פירוש טהרה חשוב מכאן נעשו עם בני ישראל חלוצים להדבק בהם עליונה צחוייהם גם אז יאכילו עליו וכדון ולא תחפז להפריד ו במלכות האמורה בענין כן תהרצה הטומאה צפחוק אדם כי ימו ואין אוב"ע מטמאין אחר ענין זה לב' כי מלכה דגש ואתה מ לחוץ מבהדר אותה לה כל הזבאים והרו הגם שיכנסו לה קנז כמו כן אדם מישר המהוקה וכעריבה יתקצנו הקלופות לו התאבדים תמיד להז ולזה יטמא צאהל ול פתוחה לחצרתה העו מה שאין כן אשר ל מהקדוש אין כל כן הממית הנדבק בג החורה. ובה מלאתו צמורים הקפיד ה' נ למול כאומרם ז"ל (ש

(ב) ס"מ וכת דליה. הגם שצטעה שחיעת הפס וז"כ אין לך מנוה שלא יר

מחנה זיכרון בא"ץ ומחזורי ארשת

מומא דקא סליק עקה נירא: אין ביה מום אשר לא יעלה עליה על: ונתתם אתה אל אלעזר הכהן

רש"י

לקט בהיר

תמימה בלדמימות" שח"ס היו זה שחי שערות חזוה ויקחו חליץ שמן זית אפשר שמהה היה מחטק בו שחורות" פסולה (כפרי - פרה ב' ה'): (ג) אלעזר. (רא"ם), גם משה היה מדליק את המנורה בו ימי המלוכה (ב"ב), או אפשר בחופן אחר, הלא דברו של הקב"ה היה בלשון רבים אל משה ואל אהרן, גם אמר הכתוב "ונתתם" אותה אל אלעזר וגו', מן הסתם פירושו אהם משה ואהרן נתנו אותה אל אלעזר, א"כ למה באמצע אמר לשון יחיד, היל"ל "דברו" אל בני ישראל ויקחו "אליכם" (לברוש), והענין למה דוקא במזהו זו הקפידה תורה לתלותה במשה, אפשר שהוא משה ידע טעמה וכל סודותיה, שרק לומר לישראל לזה הקב"ה בחוקה, לזה כל פרות שעשו אמרו וכיוונו על דעת משה שטעה פרה במדבר (אורח"ח), ואפשר שמטעם זה לזה הכתוב להניח למשמרת מאפר זה דוקא (ג"א), גם כולם לריבים לאשר פרה של משה שהיה נחון בהר המשחה לדורות (מהרי"א): (ה) פ' בהכרח לקשר תיבת תמימה לתיבת הדומה, ואינה מאמר בפני עצמה שהיא תמים בלא מום, שזה כתיב לדוד אשר אין זה מום (רא"ם), והגם שאפשר היה לדרוש תיבת תמימה על דברים אחרים (עיין במפרשים), כאלו דברים מוכיחים, מדכבבה החורה אלל הדומה סברא היא שהיתור בל לומר תמימה בלדמימות, וכן כתבו החס"ם בחולין י"א ד"ה חטאת עיי"ש, ובלא תיבת תמימה היינו לומר שח"ס ריבה הדומה נקראת שפיר פרה הדומה (ג"א): (ו) לדוגמא נקטו שחורות, ולאו דוקא, שכל גוון שיהיה אין עוד תמימה בלדמימות (רא"ם), ואפשר שלרבותא נקט שחורות, שהגם שנוכל לומר שהי שחור הדום הוא אלל שלקה אעפ"כ פסול (שהכתוב אומר תמימה בלדמימות פ' בלי ליקוי) וכ"ש שאר מראות (מ"ל), ומה שאמר "שחי" שערות זה האמת, כי כל שיעורין הלכה למשה מסיני (רא"ם), אבל אין ראיה ממה שידענו שאין שער פחות משחים, שהלא בכתוב לא נזכר תיבת שער, וחזן מזה עיין בפ' חזריע בפסוק י"ג ג' ושער נגנע ובלקט בהיר את ה' שהבאתי לשון הרמב"ם ז"ל "ובא הקבלה מיעוט שער ב", ועל זה אין להסיק וממנו אין לגרוע:

אור החיים

על הדינים, הדומה כי הוא זה סימן תגבורת על הדינים, תמימה בלחין שער שחור, וכן אמרו ז"ל (פרה פ"ג) ב' שערות שחורות פוסלות אותה, ולא שערותיה לבד אלא אפילו קרניה ועלפיה לריבים להיות הדומים (שם), אבל שחורות ואין לריך לומר לבנות פוסלות, אשר לא עלה עליה עול כי העול ימתק דוינים בסוד מאמרם (ברכות ה'). יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם שהם בחינת הדינים, גם שרופתה בלח הוא בחינת הדינים, ובהתקבלות הדינים באפר יעשו הצרחה לעומתה בדבוקה באדם מהמה שגם היא אינה אלא רצועה רעה מזל יסורי המשפט. וראייתו בספרי זוטא ופסקו רמב"ם בפרק א' מהלכות פרה הדומה אין לוקחין עגלה ומגדלין אותה שנאמר ויקחו וגו' פרה ולא עגלה עד

כאן, ולפי מה שאמרנו שכל מעשיה הם בחינת המשפט יש טעם בדבר, כי שם פרה יגיד מספר הידוע למספר בחינת הדינים כידוע ליודעי חן, לזה לזה ה' שיקנו אותה כשיש בבחינת מספרה מספר אשר תכונן אליו, אבל אם יקנו עגלה קונים דבר שאין בו המספר אשר לנו לריבין לו, והגם שמגדלין אותה עד שנקראת פרה, אף על פי כן יקפיד ה' על שעת הקנין כדי שיהיו קונים דבר שהכוונה בו שהם רפ"ה דינים:

ג. ונתתם אותה. אמר אוחה"י לפי מה שאמרו רז"ל (פרה פ"ד) שמפי השמועה למדו שאר פרות נעשות בין בכהן גדול בין בכהן דיוט דייק לומר אותה אל אלעזר אבל מכאן ולהלאה אין חיוב בסגן:

אור בהיר

(זז) והוא מיותר.

הַזֶּה לְמוֹת שֵׁם אֲנַחְנוּ וּבְעִירְנוּ: הַ וְלָמָּה
הַעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָבִיא אֶתְנוּ אֶל־
הַמָּקוֹם הַרְעֵה הַזֶּה לֹא אֶמְקוֹם זֶרַע
וְתֵאנָה וְנִפְּן וְרִמּוֹן וּמִים אֵין לְשִׁתּוֹת:
וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקָּהֵל אֶל־
פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם
וַיִּרְא כְבוֹד־יְהוָה אֲלֵיהֶם: פ שְׁלִישִׁי שְׁנֵי בַשָּׁחַן
מְחוּבְרִין אֵין וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
קַח אֶת־הַמַּטֵּה וְהַקָּהֵל אֶת־הָעֵדָה
אֶתָּה וְאַהֲרֹן אַחֲיֶיךָ וְדַבַּרְתֶּם אֶל־

למדברא הדין קממת תקן
אנהנא ובעירנא: ה וקמא
אסיקתונא ממצרים להביא אתנו אל
יתנא לאתרא בישא הדין לא
אתר כשר לבית זרע ואף לא
תאנין ונופנין ורמונין ומיא לית
למשתי: ו ועל משה ואהרן מן
קדם קהלא לתרע משפן זמנא
ונפליו על אפיהון ואתגליו יקרא
דין קהון: ז ומלילי יי עם משה
למקרא: ח סב ית חופרא ואכנש
ית כנשתא את ואהרן אחוה
ותמלדון עם כפא קענייהון ויתן

ואמר לא האמנחם כי
(הוצא באבן עזרא)
מאמר משה המן כי
היחה לזד יכולחו א
האנשים שלא יוכל ה'
שגגת משה, והביא
הכחוז (הכלים ק"ו
בשפחו וגו'. ט' ה'
שהקפדת ה' היחה ו
מעלמן להוליח להם
יורה מיעוט הבטחון
כי היה ויכוח צין כ
רוצים להוליח להם כ
הם ולא רלח משה
ונחכעם משה וזרק
צכעם ובדרך מקרה
שם דצריו. הנה כל ו
אותו ידי חוצה האמ
על ג' מהם ודחאס, וו
ודחאס, ואני עוען ענ
חננאל שבחר לו רמז'
לעלמו המעשה ואמר
לשלוחו של מקום וכ
יהיה כי כחו של מ
גדולת האדון נודעת ו
בפרשת צא אל פרנ
ויקרא משה לכל ישנ
וגו' ולא אמר בשם ה'
הוא שלוחו של מקום,
לומר נוליא לכם להי
או בכהאחם שה' נתן
אלצו אין דעתי הולמו

מז' פ"י כוונת מרע"ה ה
יכול באין ספק, והם חשבו
ק. מז' פ"י אפשר
בפרשה אלל מיתח אהרן
ליתם להוליח מסל

אור החיים

מדבר, לזה נחרעמו ואמרו אם כן לא היה לכם
להעלותינו ממצרים כיון שהוא מוכרח להביא אותנו
אל המקום הרע הזה שיש בו סכנה שאינו מקום
זרע וגו' כאומרם ז"ל (חולין פ"ח:) מדבר אינו
מעלה למחוס. ואמרו אל המקום זה"א הידיעה
לומר שמדוח רעות שבמדבר ידועות הם שאינו
מקום וגו' (י"ג), ומים אין לשחות"י פירוש אפילו
לשחות שהוא דבר הכרחי ואחס חונכס יכולין
להמליח לנו מים, ולא היה מענה צפי משה ועמד
בחפלה לפני ה' הוא ואהרן דכתיב ויפלו על
פניהם:
ח. קח את המטה וגו' ויקדש צם. פרשה זו רבו
עליה כל מפרשי התורה, וחרתי צה לאור
באור החיים, וקודם שנעמוד על פשטן של כתובים
נקדים להבין מה היחה שגגתו של משה צענין זה
אשר היה סיבה לגזירתו, וראיתי שנאמרו י' דרכים
צענין בדברי מפרשי התורה והן הנה בקלרה. א'
רש"י ז"ל פו' שגגת משה היחה כי ה' אמר

אליהם דברו והוא הכה. ב' רבו אצרכם אבן עזרא
פירש שהשגגה היחה שגרם שלא נחנה הסלע
מימיה עד הכאה ב' צמה שאבד הכוונה צפעס א'
לזד מריצת העדה"י. ג' הביאו הנזכר כי הקפדת
ה' היחה על שהכה ב' פעמים שאם היה מכה
פעם אחת לא היחה הקפדה כי הדיבור לסלע היא
הכאה"י. ד' הביאו הנזכר שהקפדת ה' היחה על
שלא אמרו שירה על המים כמו עלי צאר. ה' הביאו
הנזכר שהקפדת ה' היחה על שאמר לבני אל חי
המורים ואין ראוי לאיש חסיד לחעצ ולזלזל צבני
אצרכם ילחק ויעקב וגו'. ו' הר"מ (רמז"ס צח'
פרקים) פירש כי הקפיד ה' עליו על אשר נחרגז על
העדה ומסיבה זו חשבו כי גם ה' צכעם עמהם
אשר לא כן היה. ז' רבינו חננאל והסכים אליו
רמז"ן שהקפדת ה' היחה על אשר אמר נוליא לכם
מים ולא אמר יוליא לכם שמזה עטו ישראל וחשבו
כי הם צחכמתם עושים את המעשה כי לא היה
להם רמז כי ה' הוא העושה הנם ולזה הקפיד ה'

אור בהיר

מא' ואינכם יכולים לומר לא ידענו. מב' חיצת לשחות פשיטא, והוא מיותר.
דברו בשביל מריצת העדה, אלא הכו, ולא נתן מימיו, והוכרחו להכות עוד הספעס.
היה נתן מימיו, והוא ע"ה לא המסין.
מז' פ"י היה להם לדבר אל הסלע, והם לא
מז' פ"י אם היה ממחין אחר הכאה ראשונה

הַסֵּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמִינוֹ וְהוֹצֵאתָ
 לָהֶם מַיִם מִן־הַסֵּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־
 הָעֵדָה וְאֶת־בְּעֵירָם: ַ וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־

מוֹהֵי וַתִּפְּקֵן קָהוֹן מֵיָּא מִן בִּיפָא
 וַתִּשְׁקֵי יָת כְּנִשְׁתָּא וְיָת בְּעִירָהוֹן:
 ׀ וַנְּסִיב מֹשֶׁה יָת חוּפְרָא מִן קָדָם

לקט בהיר

רש"י

שפירושו קשקש, ודי ביאור צוה למבין, אבל המדקדקים
 הקשו על רבינו מפסוק (מח"א כ"א) והיה כשכב אלני
 המלך עם אבותיו שפירושו כשישכב (כשימות), והגור אר"י
 ז"ל מירך: שיש יוצא מן הכלל, ונוכל לומר דעת רבינו שאה"י פירושו כשיגיע שכינת אלוני המלך (מ"ד): (יב) כי מה
 שאמרו ישראל למות שם אנתנו, ובעירנו" אין שום חידוש כשאדם חם על ממונו, אבל אם הקב"ה ענה להם כדבריהם שיסמו
 הם ובעירם ולא והשקית אותם א"כ השמיענו שיפה חבצו ויש לחוס על ממונם של ישראל, וא"ת משום זער בעלי חיים אמר
 קן, א"כ היל"ל את העדה ואת הצעיר ומדאמר בעירם צמ"ס שמע מינה דוקא משום שהוא בעיר שלהם (ד"ד):

אור החיים

הכרעתם לזד קדושת שמי להקדישני בהולאת מים
 מסלע אשר ירצו הם וצלה הכאה שבזה היב ה'
 מחקדש לעיניהם כשיראו שאפילו הדומם כל
 שהוא" מפליא לעשות צדיבור לצד ובהער' בשנות
 עלה פרק אחד, והיה לכם לצטל המיחוש צעולס
 האמונה שהייתם לריכין לעשות. ועומק הדברים
 הוא שאם היו משה ואהרן עושים קידוש ה' הגדול
 באמצעות שהיחה העדה גם קן כולה שלימה
 ולדיקים היו מחליטים אמונה ה' בלצם שלימה
 והיה נגרש מהם חלק הרע"י) והיה כח צהם
 להעמיד אמונתם לדורי דורות, ומעתה היו משה
 ואהרן נכנסים לארץ והיה משה צונה צית המקדש
 ואין חשש להשלכת חמתו על ישראל כשיהיו חוטאים
 כאמור בדבריהם (מדרש תהלים ע"ט) צפסוק
 מזמור לאסף וגו' וכחצנכוו בצמקומות אחרים, וכיון
 שצא היקון הדבר על ידיהם ולא עשאוכו נחלט
 הדבר ואמר ה' לכן"י) פירוש שצביל זה"י) גם לשון
 שצועה שלא יביאו וגו', כי ראה ה' מה שעתידין
 לעשות באחרית הימים בארץ ישראל, וכמו שאמר
 להם משה עלמו (דברים ל"א כ"ט) ידעתי כי השחת

והשקית את העדה. דקדק לומר והשקית
 צבטווי"י), אולי שנחכוין לא' מצ'
 דרכים, או לפי שהיו ישראל נמאים למים ילו ה'
 להשקותם כשיעור שלא יהיו ניזוקין, כי זולת זה אם
 ישחו כחפלאם לרוב נמאונם למים ישחו הרבה
 ויסחכנו וימותו. או ירנה כי ישקם ככל הלורך ולא
 יקפיד על הזיקם כי המים ההם נסויים הם ככל
 פרטיהם בין צבויתן בין צפעולתם"י), וכוא אומרו
 והשקית שהגם שירצו לשחות צהסתפקות אתה

אור בהיר

שחן ממדריגת נבואה לרץ להיות חכם להבין עומקן של דברים הנאים לו בנבואה. (עג) פ"י יהיה דומם א"ן שיהיה, כלומר דומם
 שבדומם. (עד) פ"י היחה פסקה זוהמתן ולא רק לפי עשה כמו במעמד הנבחר אלא בהחלט לדור דורות. (עה) והוא מיותר
 לכאורה. (עו) כלומר הגם שאין בחטא זה פגם גדול כל כך שראויים לעונש כזה אעפ"כ מה הוצרך להתנגלג הדבר ופגם קטן שדרך
 שם תחול עליהם הדין הלא היה בהם שנידס היה לתקן ולא תקנו חוה פ"י לכן. (עז) וכי יש קבל אחר לעשות זו. (עה) וכי
 אינם יכולים לשחות בעצמם. (עט) כלומר בין גריאתם היה ע"י נם, בין רוויית נמאונם היה ע"י נם, וממילא לא יזיקו.

י' בָּמָא דִּי פ
 מִשָּׁה וְאֶהָרֹן
 בִּיפָא וְאָמַר
 סְרַבְנָיָא הָמֵן
 קָבוֹן מֵיָּא: יא וַאֲ
 וּמָחָא יָת בִּיפָּ:
 זְמַנִּין וַנְּקָרוּ מִן
 (י) ויקהלו וגו'
 מועט את המר
 נוציא. לפי שג
 הסלע וישב לו צ'
 ישראל אומרים ל
 מים לכך אמר
 לשון* יוני שועי
 המן הסלע הוא
 מים"י: (יא) פ'
 שנינו ונחמתי
 מסלע זה שלפנינו
 הג' לפי שכל אחד
 א) סרבנים, וגם או
 דחק שלא אמר מי
 שאין לשנות מלוי
 לעשות, ולפי"ז עיק
 ג) וימלאוהו המור
 רחוק מן הפשט ול
 השקה אותם כ
 ובעירם, להקדי
 הכתוב ונחתי י
 ואמרו ז"ל (בר
 לבהמתו ואחר כ
 אבל כשיש גדר
 שפירשתי צפרסב
 פ) ושיין שם באור צ

הַמַּטָּה מִלִּפְנֵי יְהוָה בְּאֲשֶׁר צִוְּהוּ:
 וַיִּקְהָלוּ מִשֵּׁה וְאַהֲרֹן אֶת־הַקְּהָל אֶל־
 פְּנֵי הַסֵּלַע וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמַעוּנָא
 הַמִּזְרִים הַמִּן־הַסֵּלַע הַזֶּה נּוֹצִיא לָכֶם
 מַיִם: ַי וַיָּרֶם מִשֵּׁה אֶת־יָדוֹ וַיַּךְ אֶת־
 הַסֵּלַע בַּמַּטָּהוּ פַּעַמִּים וַיֵּצְאוּ מַיִם

וי כמא די פקדיה: ואכנישו
 משה ואהרן ית קהלא קקדם
 ביפא ואמר קהון שמעו כען
 סרבניא המן ביפא קדין נפיק
 קכון מנא: יא וארם משה ית ידיה
 וקחא ית ביפא בחוסריה תרון
 זמניו ונפקו מנא פניאי ושתיאת

לקט בדור

רש"י

יג) שהיה הרצון שכל אחד יראה פלאי פלאות היאך יוציאו
 מים מן הסלע, לזה לא אמר אל הסלע או לפני הסלע אלא
 אל פני הסלע שכולם ראו פניו של סלע שהיה קטן ככברה
 והיו ממש אללו צדק נס, וזה לשון התנחומא, מלמד שכל א'
 וא' רואה את עצמו עומד על פני הסלע וכו' כל ישראל
 עומדין ורואין נסין שנכלע עכ"ל: יד) פי' שלכאורה אינו
 מוכן תמיהתם ומאמנם זה, אם לא שנאמר שמשה ואהרן
 שהו וחפשו הסלע הידוע שנלטו עליה שהוא צורה של
 מרים שהלך מהם ונחכסה בצורה סלע והעדה לא רצה
 בשהייה זו מחמת זמאונם, לזה אמרו מה נפ"מ תוציאו

(י) ויקהלו וגו'. זה אחד מן המקומות¹⁾ שהחזיק
 מועט את המרובה (סס - סס): המן הסלע הזה
 נוציא. לפי שלא היו מכירין אותו* לפי שהלך
 הסלע וישב לו בין הסלעים כשנסחלק הצהר²⁾ והיו
 ישראל אומרים להם מה לכם מאחרי סלע תוציאו לנו
 מים לכך אמר להם המורים, סרבנים³⁾ (אונקל),
 לשון* יוני שוטים, מורים את מוריהם (תהי - בחירה),
 המן הסלע הזה שלא נלטונו עליו נוציא לכם
 מים⁴⁾: (יא) פעמים. לפי שצדאשונה לא הוליא

שינוי נוסחאות י ב. לשון יונים - בשלשן

מקלע זה שלפנינו (רא"ם): טו) ג' פירושים ישנם כאן על חיצת מורים, כולם מתנחומא ומצמדבר רבה, והביא רבינו כל
 הג' לפי שכל אחד יש דקוהו, ולא אמר דבר אחר לפי שכולן נכנסין בחיצת מורים כאחד ויש לומר שעל כולן נחטוין משה,
 א) סרבנים, וגם אונקלוס כן מרגמו, מלשון ממרים כמו בן סורר ומורה, שהופכין ערפן למוכיחיהם ומאניס לשמוע, וזה
 דוחק שלא אמר ממרים, ועוד שבמה שלפנינו לא שייך כל כך שהלא לא לזה להס דבר שמיאנו בו. ב) שוטים ואינם מצינים
 שאין לשנות מזווי הקב"ה והוא לשון יוני, וזה דקוהו. ג) מלשון מורה הוראה שמוכיחים ומלמדים את לומדיהם היאך
 לעשות, ולפי"ז עיקר חסר מן הספר חיצת "מוריהם", ויש עוד שיטה ד' צמדדש מלשון יורה חלים, כמו שנאמר (ש"א ל"א
 ג') וימלאוהו המורים אנשים בקשת, ופירושו כאן שבלשונם הרע יורים ומכים, על דרך (ירמ' ט' ז') חן שחוט לשונם, וזה
 רחוק מן הפשט ולא הביאו רבינו (מ"ל): טז) בחמ', אנו לא נוציא רק מן הסלע שנלטונו, וזה שייך לכל הג' לשונות

אור החיים

ב. באשר לוכו. הולרך לומר כן¹⁾, לומר שלא
 נחטבז אלא סמוך לנוויי יחצבך לקח
 המטה. עוד נחכוון לומר דבר זה עשה כאשר
 ליוכבו²⁾ והא למדת שמה שעשה מאז והלאה לא
 כאשר ליוכו, וכמו שכתבנו למעלה שנגג צפירושו
 של דברים:

השקה אותם ככל הלוך, והולרך להזכיר עדה
 ובעירם, להקדים העדה לזכמות, והגם שאמר
 הכחוז ונחחי עשב צדך לזכמתך ואכלת וגו'
 ואמרו ז"ל (ברכות מ'). שצריך להקדים מאכל
 לזכמתו ואחר כך הוא, כל זה אם אין סכנה צדבר
 אצל כשיש גדר סכנה חייו קודמין, ועיין מה
 שפירשתי צפרשה דרבקה (צראשית כ"ד) צהשקאה
 אליעזר וגמלו³⁾:

אור בהיר

י. במטיהו פעמים. טעם ב' פעמים כעבד
 שעושה שליחות אדונו צורחות

פ) ועיין שם באור צהיר אות ס"ד מה שהעירוני מספר חסידים הובא במ"א קס"ז ס"ק י"ח ומה שעלה בידי ליסב הענין. (פא)
 הלא ראינו עשה כאשר נלטוה. (פב) דוקא דבר זה שהוא לקיחת המטה.

יא
 יז
 ים
 זס
 י:
 מה
 זמו
 זמר
 יות
 יעו
 זמר
 ז"ל,
 זבל
 זיב
 זאן,
 זס
 זח
 ז'ה
 קית
 זב'
 ה'
 זס
 זבה
 זלח
 זכל
 זמרו
 זחה
 זומס
 זיותר
 זדך
 זי וכי
 זי.

רַבִּים וַתִּשֶׁתְּ הָעֵדָה וּבְעִירָם: ׀
 יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
 יַעַן לֹא־הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִישֵׁנִי לְעֵינַי

כְּנִשְׁתָּא וּבְעִירָהוּן: יב וַאֲמַר יי
 קְמִשָּׁה וְאֶהֲרֹן חֲלָף דִּי קָא
 הִימְנָתוּן בְּמִימְרֵי קְקֻדְשׁוֹתֵי

לקט בהיר

רש"י

אלה עופין (סס - סס), לפי שלא לזה המקום* להכותו
 אלה ודברתם אל הסלע, והמה דברו לסלע אחר ולא
 הוליא"י, אמרו שמה לריך להכות* כצרהשונה
 שנאמר (שמות י"ז ו) והכית צלור, ומדמן להס אותו
 סלע"י) והכבו*: (יב) יען לא האמנתם בי. גלה
 הכתוב"י) שאלולי חטא זה צלצד היו נכנסין לארץ
 כדי שלא יאמרו עליהם כעון (שאר) דור המדבר
 שגזר עליהם שלא יכנסו (לארץ) כך היה עון משה
 ואהרן, והלא הלאן וקבר ישחט (י"ח כ"ג) קשה מזו"י,
 אלא לפי שבסתר חיסך עליו הכתוב וכאן שבמעמד*
 כל ישראל לא חיסך עליו הכתוב מפני קדוש השם
 (הנה' - צו"ה): להקדישני. שאלו דברתם אל הסלע
 והוליא היותי מקודש לעיני העדה ואומרים מה סלע
 שינוי נוסחאות * שלא נצטוה * להכותו * והכתוב והוציא טיפון אמרו לו ישראל
 משה זו כמי ליונקי שדים הכתוב פעם שניה ויצאו זכו. * לפני

ספירשנו בחיבת המורים, בין אם רצו בסלע אחר מחמת
 המראה ורשעות, בין מחמת טעות, ובין מחמת
 התחכמות: (יז) ההכרח לזה, שהלא דברי הקב"ה צדור
 מלנו ודברתם אל הסלע ולהכות לא אמר, מדוע א"כ עשה
 להפך שהכה ולא דבר, אלא ודאי זה סלע שני, ואחר שדיבר
 אל הראשון ולא נתן כלום נפל לו צ' ספיקות אולי שאין זה
 סלע המבוקש ואולי שגריך גם להכות כמו צפ' בשלח
 שנצטווה בפירוש להכות, לזה עזב את הראשון והלך לסלע
 אחר גם הכה אותו, וטעה בזה שהיה לו להבחין סלע השני
 ג"כ דצדור בלא הכאה, ואחר ההכאה הראשונה נתן טיפון,
 שאל"כ למה הכה עוד הפעם היה לו ליתך אל סלע שלישי
 (ועוד מלשון הכתוב משמע כן שאמר פעמים וילאו מים
 רבים, מכלל שגם בהכאה הא' ילאו אלא שלא היו רבים -
 ד"ד) ומאחר שראה שנתן טיפין ולא כדבעי היה לו להכיר
 טעותו שאין להכות רק לדבר, שאל"כ למה לא נתן מים
 כקלע הראשון, והוא כעס וצא לכלל טעות שני והכה עוד הפעם,
 כדאיתא במדרש, אמרו לו (ישראל) בן עמרם הללו המים
 ליונקי שדים או לגמולי חלב מיד הקפיד כנגדן והכה פעמים עכ"ל (רא"ם):
 (יח) שאל"כ כמו שלא נתן ע"י דיבור לא
 היה נותן ע"י הכאה וכנ"ל (רא"ם), והאמת היה שהיה לו ליתן
 שנצטווה לחזור בזכות משה, אלא שרצה להראות למשה שלא
 עשה כהוגן כשהכה ונתן רק טיפין, ואחר שראה שמה לא הבינו
 והנהו עוד הפעם נתן מימיו משום כבודו של משה
 (מ"ה): (יט) פי' ואין דרך הכתוב לפרסם מעשה רשע ועון
 וצפרט בלדיקים קדושי עליון, אלא אדרבה בזה שגילה חטאם
 לחשיבות ולמעלה יחשב, שרק בשביל זה, הרי זה אומר שלא היה
 בהם חטא דור המדבר הנוגע באמונה (ג"א), ועיין לקמן
 אות כ"ג: (כ) כוונת קושיא זו והתירוק כבר ביארנו צפ'
 בהעלותך י"א כ"ב עיי"ש, והוא ע"פ שיטת ר' עקיבא שמה
 הטיח דברים כלפי מעלה, וכונתו לא הייתה לרעה רק נראה רעה,
 וכמו כאן שאמר המן הסלע הזה וגו' שגראה הכוונה שאי
 אפשר מסלע זה, והוא משה הייתה כוונתו שבלתי כח וצווי
 הקב"ה אי אפשר, על כל פנים יומר נראה רעה שם שאין
 בנה חו"ש להספיק להם גרסם, אעפ"כ מדלא אמר זאת לעדה
 אלא להקב"ה באין שומע וזלמו חיסך לו, והמורחי ו"ל הקשה
 מכמה מאמרים שברש"י שחטאם היה שהכו ולא דברו, ומיך
 כי זו וזו איתא, ויפה כיוון, כי מדרש חז"ל היא (בילמדנו
 (הובא בילקוט כאן) אשר לא נמלא אללנו ורש"י ראהו והביא
 משם כמה וכמה מאמרים) ד' חטאות כמוצאם כאן, לא
 האמנתם שלא אמרתי לכם להכות והכיתם, לא קדשתם
 (דגרי' ל"ב ג"א) להביא מים מכל סלע שרוצים, מעלתם
 (שס) שאמרתם המן הסלע הזה, מריחם (פסוק כ"ד) שאמרתם
 לכם ודברתם אל הסלע שנה עליו פרק אחד ועברתם על דברי
 עכ"ל, ואל יקשה לך לפי"ז מה שכתב רבינו לעיל שהס דברו
 אל סלע אחר ולא נתן מים, זה היה מפני טעותם שחשבו
 שנתון סלע זה יש בצרה של מרים, אבל אם היו מדברים אל
 הסלע אשר רצו ישראל באמונה ובטחון היה נתן מים בלי
 הכאה

אור החיים

גדולה, ורבוהינו ז"ל (סנהדרין ל"ד) דרשו דרשות יב. ויאמר ה'. קשה למה שקדם לנו כי לשון
 אמירה יורה על דברים המסעדים וכפטיש וגו'.

קְעִינִי בְּנֵי
 יְתִיקָהָא
 קְהוּן: יב

זה שאינו
 מקיים כל
 תביאו.
 לבית עלי
 על כך (מ
 במקום

ואמרו ש
 עאכו"כ (ג)
 שבעה, אל
 ידי למה א'
 מיותר הול'
 הקב"ה פו
 שיתפללו ו
 נתיישב הו
 וחטעימו,
 לזה אמר
 צנוחה זה
 מריבה הו
 לארץ (ג)
 שבעון מר
 ידוע, וכי

את הלצ
 אלא בש
 במדרש
 גזרת ע
 יאמרו ו
 נענשהו
 כאן, וי
 רוממות

פג נעון

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקְּהָל
 הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם:
 הִמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־

לְעֵינַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֵן לֹא תַעֲלוּן
 יַת קַהֲלָא דְרִין לְאַרְעָא דִּי וְקִבִּית
 לָהֶון: יג אִינוּן מִי מְצוּתָא דְנָצוּ

→

רש"י

לקט בדיר

זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו לריך לפרנסה^(א)
 מקיים דבורו של מקום קל וחומר לנו (מ"א): לכן לא
 תביאו. בשבועה^(ב) כמו (מ"ב ג' י"ח) ולכן נשבעתי
 לבית עלי, נשבע בקפילה^(ג) (כדי) שלא ירבו בתפלה
 על כך (מ"א): (יג) המזה מי מריבה. הם הנזכרים
 במקום אחר^(ד) את אלו ראו אלעגניני פרעה
 ואמרנו של משה חוץ מזה שמיעה ודיבור והבנה גשמית לנו להצין חועלת וחסרון שזאים על ידה ולריבים לנו לפרנסה
 ע"כ^(א) (ב"ב): (כב) הרי כבר אמר יען שפירושו נשכיל ולכן, ולמה כפל, ודאי לשבועה, ואין ר"ל שחיבת לכן פירושו
 שבועה, אלא לשון גומא הוא אשר אחריו בא השבועה, וכאן גזם ולא פירש, וכמו (שמות ו' ח') אל הארץ אשר נשאתי את
 ידי לתת אותה, ולא אמר נשאתי את ידי לישבע, שגזם ולא פירש, ומביא ראיה משמואל שקודם נשבעתי אמר לכן, וגם החס
 מיותר הוא עיי"ש, הרי שכן דרך הנשבע לומר לכן (רא"ם), וכל זאת רק לפרש חיבת לכן המיותר אבל הדבר עלמנו שנשבע
 הקב"ה פסוק מפורש הוא (דבר' ד' כ"א) וישבע לבנתי עברי וגו' (חזק'): (כג) פי' מהר קודם שימפללו, ולא המחין
 שימפללו וינעול דלת בפניהם בלי שבועה, כדי שלא ירבו בתפלה (ואפשר שכלל זה היה משה הרבה יותר ממה שהרבה) ובוה
 נתישב הקושיא הלא כבר נגזרה גזירה זו על משה באומרו סוף פי' שמות עשה תראה ולא לעתיד, וכן פסוק תביאמו
 ותטעימו, ועוד, כי הגם שנגזרה ראויה היה לבטלה בתפלה, וכן אם נאמר שידע היה משה מגזירתו חשב שינטלו בתחנונים,
 לזה אמר ליתרו נוסעים "אנחנו", אבל אם דיבר אל הקב"ה אמר שלח נח ציד תשלח, גם אמר תביאמו, בעבור שכן בא לו
 בנבואה והוא האמת לעת עתה, ואין לדבר גבוה לפני הקב"ה ולומר אני אביאם קודם שביטל הגזירה, אבל עתה אחר מי
 מריבה הרי היא בשבועה ואין לבטלה, ומה שאמר רבינו לעיל שאלולי חטא זה היו נכנסים לארץ פירושו היו ראויים ליכנס
 לארץ (ג"א), ובסוף דברי דוד חירץ שנמעשה המרגלים נחבטלה הגזירה ממהם ואהרן מפני חילול השם שלא יאמרו
 שבטון מרגלים לא נכנסו, אבל במי מריבה שנחפרסס חטאם חזר ונגזרה: (כד) ר"ל חיבת המה מראה באצבע על איזה דבר
 ידוע, וכי מי מריבה קיימין לפנינו לומר עליהם שהם הם אותן מי מריבה, גם לא נזכר בשום מקום מי מריבה קחם שוכל

אור החיים

את הלב וגדולה וכבוד יבשר וכאן רואני שלא אמר
 אלא בשורת גזירה רעה, ויחבאר על פי מה שאמרו
 במדרש (במד"ר י"ט) שאמר משה לפני ה' הרי
 גזרתי עלי למות במדבר עם הדור הרע הזה וכי
 יאמרו הדורות שאני שוכ להם^(א) יכתב עלי על מה
 נענשתי לפיכך כתיב יען לא האמתם כי וגו' עד
 כאן, והוא מה שרמז ה' באומרו ויאמר לשון
 רוממות למשה ולאהרן שכתב חטאם שעליו מתו

שהוא יען לא וגו', ולא יחשבו הדורות שהם שוים
 לדור הרע ח"ו:
 יג. המזה מי מריבה וגו'. לריך לדעת למה כפל
 לומר מריבה אשר רבו ולא הספיק
 לומר המה מים אשר רבו בני וגו', עוד מאומרו
 רבו את ה' זה יגיד שמדבר על ישראל^(א) ומאומרו
 ויקדש צם משמע שמדבר על משה ואהרן^(ב).
 ונראה שהכוזב בא לתת טעם להקפדתו יחברך על

אור בדיר

(כג) בעון המרגלים שהוא מיעוט האמונה ח"ו. (כד) שהמה רבו עם ה' לא משה ואהרן. (כה) שעל ידי שנעשו משה ואהרן

י
ק
זו

כות
ולא
זונה
איתו
גלה
ארץ
דבר
משה
ז'
מד*
השם
סלע
סלע
ישראל

ין לא
המים
ר לא
שלא
משה
וטאם
לקמן
ומשה
: שאי
צכה
אקשה
מדיתו
ן, לא
(סס)
דברי
זבחון
הכאה

לשון
עדים

ישראל את־יהוה ויקדש בם: ם רביעי
 וישלח משה מלאכים מקדש אל
 מלך אדום בה אמר אחיך ישראל
 אתה ידעת את כל־התלאה אשר

בני ישראל קדם יי ואתקדש
 בהון יד ושלח משה אנדרין
 מרקם קות מלכא דאדום כדנן
 אמר אחיך ישראל את ידעת ית
 כל עקתא די אשפחתנא:

לקט בהיר

רש"י

שמושיען של ישראל לוקה צמים (סנה ק"ח) לכך גזרו
 כל הצן הילוד היאורח השליכוכו (שמות ח' כ"ג):
 ויקדש בם. שמתו משה ואהרן על ידם^{פ"ג},
 כשהקב"ה* עושה דין במקדשו הוא יראוי*
 ומתקדש על הצריות, וכן הוא אומר* (תהי ס"ח ל"ג)
 נורא אלכיס ממוקדשי^{כ"ג}, וכן הוא אומר (ויק' י"ג)
 בקרובי הקדש: (יד) אחיך ישראל. מה ראה
 להזכיר כאן אחיכ^{כ"ג}, אלא אמר לו אחיס אנהנו בני
 הצרכס שנאמר לו (צדק ע"ו י"ג) כי גר יהיה זרעך, ועל
 שנינו היה אותו החוב לפרוע* (תנח" - צמ"ח): אתה
 ידעת את כל התלאה. לפיכך פירש צביכס^{כ"ג}
שינוי נוסחאות * שכשהקב"ה * מתירא ורמב"ן * שאמר בקרובי אקדש וכן הוא
 אומר טורא ורמב"ן * לפרעו - לפרע

לומר שעל זה מראה, לזה אמרו שמראה על מאמר
 אילטגוניי פרעה (בא"י): (כה) על ידי מי מריבה, וזה
 פי' ויקדש גם שהקב"ה נתקדש גם ע"י מי מריבה, ולא
 עתה, אלא סקוף היה שמתו משה ואהרן על ידם ונתפרסם
 הדבר ונתקדש שם שמים (רא"ם), וראצ"ע חולק על רבינו
 ומפרש חיבת גם נמשה ואהרן, והרמב"ן ז"ל כתב אחר
 שהביא לשון רש"י "גם כן פירש ר"א", אין הכוונה על
 פירוש המלה, אלא על הענין שגם הוא ז"ל אמר שמינת
 משה ואהרן היה קידוש השם (סד"ו): (כו) אל תקרי
 ממוקדשיך (מצית המקדש) אלא ממוקדשיך (ע"י לדיקים
 וקדושים) (זבחים קט"ו): (כז) הלא לא רצו ממנו
 טובות וממנות ורצו לשלם אפי' דמי מוים, ואין לומר שכוונת
 משה לומר שאלחנו אחיס נאמנים ואוהבים לזה תעשו לנו טובה
 שלא אמרה ולא כיוונה משה רבע"ה, וכן קשה על כל ההקדמה הזאת שהיו במצרים וכו', אלא הכוונה שלא יעבד על ידם ולא
 ירע לבבו בקנאה ושנאה שהולכים ליטול ארץ ו' עממין וכמו שמפרש והולך (ג"א), וכל מה שפירש רבינו בדברי משה ובדברי
 אדום אין הכוונה שאמר ושלח כן בפירוש, אלא כל זאת רמוז בדבריהם אלו, כלומר ישנם בין השורות (בא"י): (כח) רצונו

אור החיים

קדושה שמו צענין זכ"י, ואמר המה מי מריבה וגו'
 ומריבה זו מלדיקה הכחוב באומרו אשר רבו פירוש
 שטענו עענה נגד ה', ולדקו בטענת מריבתם,
 ויקדש גם פירוש עשה ה' דברים להקדש ציניהם
 פירוש בישראל כמה שאמר למשה לדבר אל הסלע
 אשר ירצו בני ישראל שצבה יראו כח השליט שהגם
 שהביאם צמדבר לה מקום וגו' ומים אין יוליא להם
 צמאמרו מים מכל מין סלע אשר תהיה לפניהם^{כ"ג},
 ומשה ואהרן לא עשו כן לכן הקפיד ה' עליהם

ואמר לכן וגו'^{כ"ג}) ורז"ל אמרו (שם) ויקדש גם
 צמשה ואהרן שגזר עליהם שלא יציאו וגו', וע'
 פנים לתורה:
יד. אחיך ישראל אחי ידעת וגו'. עעס אומר
 אחיך^{כ"ג}, גם אומר אחי ידעת^{כ"ג},
 לומר כי תראה זו לא נסבבה ממני אלא מאבותינו
 ואני ואחיה אחיס שוים צדבר, שטער זה של התלאה
 היה כחוב על אבינו ואחד מן האחים פרעו^{כ"ג},
 ותמלא שאמרו ז"ל (צ"ר פ"צ) צפסוק וילך אל ארץ

אור בהיר

נתקדש וא"כ קשה חיבת גם כי משה ואהרן לא נזכרו כאן אלא ישראל ולא גם בישראל נתקדש. (פ"ג) פי' למה דוקא צענין זה היה
 להם לקדש שמו יתצ' הלא יכול אדם לקדש שם שמים בכל עת באופנים שונים. (פ"ג) פי' הגם שלפי עיני בשר נדקו בדבריהם ראה
 להראות להם שאין מי שילך לפניו ולדיק ה' בכל דרכיו, וא"כ היה זה עת ומקום הכי מוכשר להתקדש ש"ש ציניהם. (פ"ח) פי'
 הגם שחיבת לכן שייך על לא האמנחם, אבל לדרכיו שפס' המה מי מריבה הוא פי' על להקדישני א"כ שייך גם עליו. (פ"ט) וני
 מחנת חנם שאלו ממנו. (צ) וכי צחרת רחמנות באו הלא רצו לשלם. (צא) וא"כ לו יאחה הארץ.

טו
 ויחי
 ואב
 וילא
 וקב
 מעו
 יעק
 על
 רבו
 בק
 טו
 כ"ג
 בשלח
 היה
 הפכ
 המו
 אלא
 שש
 יסכי
 י"ב
 חכ
 עד
 היו
 הצו
 לומ
 היו
 ויר
 נוס
 על
 צמ
 ישנ
 צב

מסורת המדרש
 לעתיד לשוב פסוק
 כא ועלהו לתרופה
 ואתו מנהרון ק מנחת
 עתו ירושלמי שקלים
 פיו הויב שתשיר פירי
 יג שדיש פפיו פדרא
 ספניא ילקוט יחזקאל
 שפג ואין מזה ראה
 מגילה טו אסיה פיתר
 ד תנחומא וקפלו תניו
 בלקיוב ילקויש בלק
 חספה אסתר תתרוג
 עד שלא זכה רחל לשם
 ילקויש שמות קעב

למחזיקים בה' ולשונה של תורה מתיר את הלשון תדע לך
 לעתיד לבוא הקדוש ברוך הוא מעלה מגן ערן אילנות
 משבחים ומה הוא שבחן שהן מרפאין את הלשון שנאמר
 (יחזקאל מז, יב) 'ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה וגו'
 מנין שהיא רפואה של לשון שנאמר שם שם שם) 'והיה פרוי
 למאכל ועלהו לתרופה' ר' יוחנן בר' יהושע בן לוי חד אמר
 לתרפיון וחד אמר כל שהוא אלם ולועט הימנו לשונו
 מתרפא ומצחצחה מיד בדברי תורה שפך כתיב 'מזה ומזה'
 ואין 'מזה ומזה' אלא תורה שנאמר (שמות לב, טו) 'מזה
 ומזה הם כתבים' ר' לוי אמר מה לנו ללמד ממקום אחר
 נלמד ממקומו הרי משה עד שלא זכה לתורה כתיב בו (שם
 ד, י) 'לא איש דברים אנכי' כיון שזכה לתורה נתרפא לשונו
 והתחיל לדבר דברים מנין ממה שקרינו בענין 'אלה'
 הדברים אשר דבר משה' L

ב. דבר אחר אלה הדברים זה שאמר הכתוב (משלי כח,

חורה דיבר הכתוב. — ולשונה של תורה — מעלה נוספת יש בה, שהוא מתיר את הלשון —
 פותח ומרפא את כח הדיבור. תדע לך — שכן הוא — לעתיד לבא הקב"ה מעלה מגן ערן
 אילנות משובחים — ונטע אותם ליד הנחל היוצא מבית המקדש, ומה הוא שבחן — של אילנות
 אלה: שהן מרפאין את הלשון, שנאמר: 'ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל...
 כי מימיו מן המקדש המה יוצאים והיה פרוי למאכל ועלהו לתרופה'. מנין שהיא רפואה של לשון?
 שנאמר: 'והיה פרוי למאכל ועלהו לתרופה' — ובפירוש 'לתרופה' נחלקו חכמים: רבי יוחנן
 ורבי יהושע בן לוי, חד אמר: 'מפרש' 'לתרופה' מלשון לתרפיון — רפואה בלשון יוני (ערוך
 ערך תרף), וחד אמר: מפרש 'לתרופה' — להתיר פה, והיינו: שכל שהוא אילם, ולועט הימנה
 — טועם ואוכל מן אותו עץ, לשונו מתרפאה ומצחצחה מיד מתרפאת מאילמותה, לדבר בלשון צח
 וברור. ומנין שבדברי תורה מדבר הכתוב, שכך כתוב — על אילנות אלה: 'מזה ומזה'. ואין
 'מזה ומזה' אלא תורה, שנאמר — בלוחות הברית: 'מזה ומזה הם כתובים'.

ר' לוי אמר: מה לנו ללמוד — שהתורה מרפאה את הלשון, ממקום אחר — מן הנביאים
 ומן הכתובים, נלמד ממקומה — מן התורה עצמה: הרי משה — עד שלא זכה לתורה, כתיב
 בו (שמות ד, י): 'לא איש דברים אנכי... כי כבד פה וכבד לשון אנכי'. כיון שזכה לתורה —
 נתרפא לשונו, והתחיל לדבר דברים. מנין? ממה שקרינו בענין — בפרשתנו: אלה הדברים
 אשר דבר משה.

ב. דבר אחר: אלה הדברים — וכי דברי תוכחה הן, כמבואר להלן בהמשך דברי המדרש.

ולכן דורש זה שאמ
 תוכחת משה לישראל
 זה משה, "אדם"
 אתם". ולדרשה זו
 אחרי — תוכחת מ
 מצא משה רבינו, חן
 שהחליק בנבואותי
 — של ישראל, ועל
 (וכמ"ש במס' סוטה)
 דבר אחר: "מ
 "אחרי"? אמר ה
 ישראל — לחבכם
 כך הוא: "מוכיח" ז
 אהבתם, וכמו שמצינ
 גדולה". ואילו להקנ
 שהביא פסוק זה הרין
 בשעה שעשו ישו
 ישראל — על ישו
 הקבי"ה בטענה שהענ

גבורות ה'

מאדונינו מורינו ורבינו, ארי' דבי עילאי, ארי
שבחבורה ממנו תצא תורה, לו זרוע עם גבורה,
הוא ניהו גאון מעוזינו מורינו הרב רבי
יהודה ליוואי בר רבי בצלאל
וצללה"ה, אשר היה חביון עוזו ואור תורתו בקהל
קדוש פראג במדינת פיהם.

בעל המחבר ספר נור ארי' על התורה, ספר תפארת
ישראל, נצח ישראל, נתיבות עולם, דרך חיים, באר
הגולה, נור ארי' חושי גמ"ת, אור חדש, דרשות
מהר"ל, חושי אגרות מהר"ל.

מספר את הגבורות, אשר פעל קורא הדורות, בצאת
ישראל ממצרים לחירות, כח מעשיו ואת הקורות, אמרותיו
אמרות טהורות, מפנינים ופזי יקרות, לסועמיהן עינים
מאירות.

יודאיקא פרעסס, אינק.
ניו יארק • תשכ"ט

ולפילך אמר להכניס היד תוך חיקו ולהוציא אותה, ודבר זה מבואר:

פרק שמונה ועשרים

ויאמר משה אל ה' בי ה' לא איש דברים אנכי וגו'. יש להקשות משה שהיה לו כל המעלות ואף שלימות הגוף היה לו כמו שאמרו על קומתו ובכל דבר איך היה זה שלא היה איש דברים והוא נחשב מן השלימות. דע כי מפני שהיה משה רחוק מן החומר, ואין כח בלתי נבדל מן החמרי כמו הפה והלשון, שכה הראיה והשמיעה אין פעולתם בתנועה רק במנוחה. כמו שהוא לאוזן ועין שפעולתם במנוחה. וזה ענין שכלי כי הגשמי פועל בתנועה, ולכך לא היה למשה כח הדבור שהוא גשמי. ואם קשה מה שיתבאר לקמן אצל פה להם ולא ידברו, ששם משמע כי הפה הוא עיקר האדם, אין דבר זה קשיא למבין, כי הדבור בעצמו אין ספק כיון שהוא על ידי תנועה הוא פועל גשמי, אבל הוא על ידי שכל שיוודע לצרף הדבור, כמו שהבאנו ראייה מן התינוק שיש לו הכלים שהם מתחכים הלשון ואין לו הדבור, יחסר לו צרוף הלשון, ולא היה למשה חסר אלא חתוך הדבור והוא בודאי פעל גשמי. וכאשר תבין זה תבין גם כן מה שאמרו רז"ל בפרק המפלת (נדה ל' ע"ב) כשהולד יוצא לאויר העולם בא מלאך וסטרן על פיו ומשכח ממנו כל התורה. למה אמרו סטרן על פיו, כי הוא זה אשר אמרנו לך, כי הפה שנעשה בו אדם חי מדבר גשמי הוא משכח ממנו כל התורה. ופירוש זה כי האדם מתחבר בו הנשמה אל החומר, ובעבור שאין הנשמה השכלית מחובר בו בחומר, דהיינו בעוד שלא יצא לאויר העולם, או נשמתו נבדלת ואז היא שכלית לגמרי וידע כל התורה, ובעת יציאתו נגמר בריאתו והנשמה תתחבר לחומר, וכאשר תתחבר הנשמה אל הגוף נעשה אדם חי מדבר גשמי, וזה שמשכח כל התורה שאינו שכלי לגמרי.

וכן תרגם אונקלוס (בראשית ב') ויהי האדם לנפש חיה והוה לרוח חיה ממללא. כי האדם צורתו חבור הנשמה השכלית והגוף ביחד, ודבר זה הוא עצמו כח המדבר שהוא נשמה עם הגוף כמו שיתבאר, וכח המדבר הוא גמר צורתו, וכל זמן שהוא בבטן אמו אין לו רוח ממללא עד שהוא יוצא לאויר העולם. והכאה הזאת שהוא מכה על פיו, רצה לומר גמר צורתו, ונקרא זה הכאה על פיו, כי כן גמר צורה של כלי נקרא מכה בפטיש המכה על הכלי בגמר מעשה זהו גמר מלאכתו, כן גמר צורתו שהוא חי מדבר הוא נעשה על ידי גמר פיו ששם כח הדברי, והגמר היא הכאה ושם נגמר ונעשה האדם מורכב מן הנשמה השכלית וגוף. וזה כי פועל הדבור על ידי גוף, ואי אפשר זה בלא נשמה שכלית כמו שאמ' למעלה כי התינוק שאין לו שכל אינו מדבר וכן הבהמה יש לה כלי הדבור ואין בה דבור כי הבהמה אין לה נשמה שכלית. ובא לומר כי גמר צורתו של אדם שזהו גמר מלאכתו, נעשה בגמר פיו שבו כח הדברי, ולכך קאמר משכח ממנו כל התורה כולה, שהיה קודם חבור הנשמה השכלית בגוף למד כל התורה והיה שורה בטובה כל זמן שלא היה חבור לו אל הגוף הגשמי. וכאשר משה היה נבדל במעלתו, לא היה נוטה אל הגשמי כי אם אל מעלה הנבדלת, היה חסר גמר פטיש זה, ולכך אף אחר שיצא לאויר העולם ידע כל התורה ותחטרהו מעט מאלהים לכך היה חסר לו דבר זה, והבן זה כי הוא דבר ברור. ואמרו חכמים (עי' פסחים צ"ט ע"א) מרבה דברים מרבה שטות, כי הדבור פעל גשמי, כי ברוב דברים ירחק מן השכל. והנה התבאר לך מה שלא היה משה בעל פה ולשון, ורמזו דבר זה

בענין געלם, כהא דאיתא בפרק קמא דתענית (י"א ע"ב) במה שמש משה בימי המלואים רב כהנא מתני בחלק לבן שאין לו אמרא. רמו על שלימות הנבדל השכלי בחלק לבן ולא היה לו אמרא וראוי היה לשמש בזה, ודבר זה הוא מדתו חלק לבן שאין לו אמרא, שלא היה בעל אמירה, רק היה לו חלק לבן המורה על השכל שהוא לבן וצח, ואין אני אומר כי מה שלא היה לו אמרא רמו בלבד מה שיקרא שפת הבגד גם כן אמרא כמו הדבור, אבל יש לך לדעת כי נקרא שפת הבגד אמרא, כי הדבור הוא גמר צורת האדם וסופו כמו שהתבאר, וכן האמרא הוא תכלית וסוף צורת הבגד שהוא מדת האדם, ולפיכך ראוי למשה לשמש בחלק לבן שאין לו אמרא, שהבגד הזה מתיחס לו וראוי לו במה שמשו היה חסר הגמר שבו געשה אדם גשמי, ובגד זה חסר הגמר גם כן, ותדע כי האמרא של בגד והדבור ענין אחד, שדרשו במדרש (איכה פ"ג ב') בצע אמרתו בצע פורפירא דיליה, הרי שהם מפרשים בצע אמרתו שהוא לשון דבור בצע פורפירא דיליה בגד שיש לו אמרא והדברים ידועים למשכילים והבן, ובספר גור אריה בפרשת צו תמצא פירוש אחר אך כי הם

קרובים ודבר אחד למבין עיין שם: ויחר אף ה' במשה אמר ר' יהושע בן קרחה כל חרון אף שבמקרא עושה רושם וכאן אין עושה רושם רבי שמעון בן יוחאי אמר אף זה נאמר בו רושם שנאמר הלא אהרן אחיך הלוי והלא כהן הוא אלא אמרתי שאתה תהיה כהן והוא לוי ועכשיו אתה לוי והוא כהן, פירוש כאן אין עושה רושם, מפני שלא היה משה מכוון לחטא אלא עשה בשביל ענוה, שלא רצה ליטול גדולה על אחיו, ורבי שמעון בן יוחאי סובר שאף כאן עשה רושם, והרושם שעשה שהיה משה לוי ואהרן כהן, פירוש עכשיו שנתן משה לאלהים דכתיב (שמות ד') והוא יהיה לך לפה ואתה תהיה לאלהים, ואלהים הוא מדת הדין, לכך אתה תהיה לוי שמדתו מדת הדין, ואם לא עשית כך אלא הלכת בשליחות לא היה לך דבר זה והיית כהן שאין מדתו מדת אלהים שהוא מדת הדין, ועוד אם הלכת בשליחות היית מוכן לשליחות ישראל, וזה ראוי להיות כהן כי הכהן הוא שליח ישראל להקריב קרבנותיהם ומשמש לפני הקדוש ברוך הוא, עכשיו שלא רצית ללכת בשליחות הקב"ה, אין ראוי לך להיות כהן שהוא שליח ישראל והמשמש לפני המקום וראשון עיקר:

אשר הוא קרוב אל העי מן התגלות בעולם הטבו העלה הוא קרוב להתגלו זה ידוע, ולכך היה יוצא הטבעי תחלה, אבל באמו ראוי בסדר העולם, כי כאשר תתבונן בענין ה הוא ראשית הבריאה מן וכאשר גדלו ואז קבל פתיחותו, מכר עשו הבן שכן ראוי מצד הדין ה וראשית, נמצא כי יעי בכורים שהם ראשונים ב בני בכורי ישראל, וכמו אחרון ועשו ראשון לצ שהוא יותר במעלה מן תמצא בישראל שכל גדולות, כמו אומות אדו קודם ישראל, כי היוד לעולם הטבעי, כמו שהיד ישראל שעלה מחשבתן ברוך קודם שנברא העו באחרונה היה, כלל הדבן כי ישראל הם עלולים מ הוא עלול מן האב, והם יתברך לכך קו

פרק תשעה ועשרים

כה אמר ה' בני בכורי ישראל וגו', קרא ישראל בנו בכורו, רצה לומר כמו שהבכור נקרא ראשית כי הוא ראשית אוננו שהוא התחלת הראות כחו של אדם שנגלה בו כחו, כי הבן הוא כחו של אב, כך ישראל הם התחלת גלוי כחו של הקדוש ברוך הוא בעולם הזה, כי העלול מורה על העלה יתברך והם עלולים בראשונה, וכמו שהראשית מובדל מדבר שהוא ראשית לו, שהרי מה שהוא ראשית הוא ענין שאינו נמצא באחר,

ומפני זה הבכור קדוש כי הוא נבדל מן השאר במה שהוא ראשית שלא נמצא זה בשאר, וכך ישראל שהם ראשית נבדלים מכל האומות והם גם כן קדושים מצד שהם ראשית, ואם תשכיל בענין מכירת עשו הבכורה ליעקב, אל תאמר שהיה דבר קטן, כי זה רמו על עיקר ענין יעקב, כי כאשר תבין ותדע כי באמת יעקב הוא בכור והוא עלול בראשון, רק לענין התגלות בעולם הטבעי לצאת לפעל עשו יותר ראשון, כי הדבר

ומה שאמר ויקח מש וירכיבם על החמו לא היה לו גמל שישא שהיה ליעקב דכתיב בניו ואת נשיו וישא: בפרקי רבי אליעזר (ס) על החמור הוא החמור דכתיב ויחבוש את חמ לרכוב עליו מלך המשי החמור והוא החמור שנ ימי בראשית ע"כ, ויש חמור זה משאר חמור שאין ספק שבהמה היתו

מדע. הלכות יסודי התורה פ"ז

בבבא דעלל ולא דעלל (כ) אלא פני מילא את מילא פני מילא ועוד אמר ויבטולין
אז מילא פניו ולא ידע לומר כל מי שיש בלבו ועוד מילא מילא אלא פני קיום
לא דעלל על מילא האומר במילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
עם מילא ואפ"ה קרא דלא דעלל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
מילא וכן מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
קדמה כל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
על סדר דעלל אלא פני קיום על דבר דעלל כל
מילא מילא דעלל אלא פני קיום מילא מילא אלא פני קיום

בבבא דעלל ולא דעלל (כ) אלא פני מילא את מילא פני מילא ועוד אמר ויבטולין
אז מילא פניו ולא ידע לומר כל מי שיש בלבו ועוד מילא מילא אלא פני קיום
לא דעלל על מילא האומר במילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
עם מילא ואפ"ה קרא דלא דעלל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
מילא וכן מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
קדמה כל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
על סדר דעלל אלא פני קיום על דבר דעלל כל
מילא מילא דעלל אלא פני קיום מילא מילא אלא פני קיום

פרק שני

א' מוסרי הרה לרע שהאל מנבא את בני האדם

ואין הנבואה אלא על חכם גדול
בחכמה גבור במדותיו ולא יצרו מתנבא עליו ברבר
בעולם אלא הוא מתנבא בדעתו על יצרו תמיד והוא
בעל דעה רחבה נבונה עד מאוד. אדם שהוא מומלא

פ"ז א ואין הנבואה אלא על חכם גדול

בבבא דעלל ולא דעלל (כ) אלא פני מילא את מילא פני מילא ועוד אמר ויבטולין
אז מילא פניו ולא ידע לומר כל מי שיש בלבו ועוד מילא מילא אלא פני קיום
לא דעלל על מילא האומר במילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
עם מילא ואפ"ה קרא דלא דעלל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
מילא וכן מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
קדמה כל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
על סדר דעלל אלא פני קיום על דבר דעלל כל
מילא מילא דעלל אלא פני קיום מילא מילא אלא פני קיום

בכל המדות האלו שלם בנופו כשיבטול לפרדם וימשיך באותן הענינים הגדולים והרווקים ותורה לו דעה נבונה לחבון ולהשיג
ותוא מתקדש והולך ופורש מדבריו כלל העם החולקים במחשבו הונו והולך ויטור ועצמו ומלמד נפשו שלא תהיה לו מחשבה
כלל באחד מדברים בטלים ולא מהבלי הונו ותהבולותיו אלא דעתו פנייה תמיד למעלה קשורה תחת הכבא לחבון בארון
הצדקות הקדושות המתורות ומסתכל בחכמתו של הקב"ה כולה מצורה ראשונה עד שגור הארץ ויודע מהן גדלו. מיד רוח
הקודש שורה עליו ובעת שתנוה עליו היות התערב נפשו במעלה המלאכים הנקראים אישים ויהפך לאיש אחד ויבין בדעתו
שאנו כמות שהיה אלא שנהעלה על מעלה שאר בני אדם התבטלו כמו שנאמר בשאל והתנבות עמו ונחפכת לאיש אחר:
ב הנבואים מעלות מעלות הן כמו שיש בחכמה חכם גדול מתבטלו כך מנבואה נביא גדול מנביא. ויכולין אין רואין במראה
הנבואה אלא בחלום בחזון לילה. או כיום אחר שהפול עליון תרדמה כמו שנאמר במראה אלו אתודע בקולם אדבר בה
וכולן בשנתנבואים אבריהן מודעוניהן וכן הנהך כשל ועשתותיהם מתמרפות ותשאר הדעת פנייה לחבון מה שתראה. כמו
שנאמר באברהם והנה איתו חשבה גדולה נפולת עליו. וכן שנאמר בדניאל והויה נהפך כלבו פתרון המושל במראה הנבואה וידע מה
ג הדברים שמודעוניהן לנביא במראה הנבואה דרך משל מודעוניהן לו ויבין והנהך כלבו פתרון המושל במראה הנבואה וידע מה
הוא. כמו הסולם שראה יעקב אבינו ומלאכים עולים ויורדים בו והוא היה משל למלכות ויטענתו. וכמו החיות שראה
המואל והסור נפוח ומקל שקר שראה רמיה והמגלה שראה והאיפה שראה ובריה. וכן שאר הנבואים. מהם אומרים
המואל ופתרונו כמו אלו. ויש שהן אומרים הפתרון בלבד. ופעמים אומרים המושל בלבד בלא פתרון. כמקרה דברי יחזקאל
והכריה וכולן בממשל ודרך חידה הם מתנבאים: ד כל הנבואים אין מתנבאין בכל עת שירצו אלא כמזוניה דעתם וישבנים
שמונים ויבוי לב ומתבטלים. שאין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמתח. לפיכך בני הנבואים
לפניהם נבל ותוף והלל וכבוד והם מבקשים הנבואה והיו שנאמר והמה מתנבאים כלומר מהלכין בדרך הנבואה עד שיבואו
כמו שאתה אומר פניו מתגדל: ה אלו שהם מבקשים להתנבא הם הנקראים בני הנבואים. ואע"פ שבנבואים דעתם אפשר
שתשרה שבינה עליון ואפשר שלא תשרה: ו כל הדברים שאמרנו הם דרך נבואה לכל הנבואים הראשונים והאחרונים חזון
מבטלה רבנו רבן של כל הנבואים. ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנבואים שכל הנבואים בחלום או במראה
ומשה רבנו מתנבא והוא עד ועומד שנאמר ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע הקול מדבר אליו. כל הנבואים
על ידי מלאך. לפיכך רואים מה שהם כממשל וחדדה. משה רבנו לא על ידי מלאך שנאמר מה אל פה אדבר בו.
ונאמר ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ונאמר והמוות ה' בימי כלומר שאין שום מושל אלא רואה הדבר על בוריו בלא חידה
ובלא משל. הוא שתחורה מעודה עליו במראה ולא בחידות שאינו מתנבא בחידה אלא במראה שרואה הדבר על בוריו. כל
הנבואים דיאים ונבחרים ומתמנהגין ומשה רבנו אינו כן הוא שהכתוב אומר כאשר דבר איש אל רעהו כלומר כמו שאין

בבבא דעלל ולא דעלל (כ) אלא פני מילא את מילא פני מילא ועוד אמר ויבטולין
אז מילא פניו ולא ידע לומר כל מי שיש בלבו ועוד מילא מילא אלא פני קיום
לא דעלל על מילא האומר במילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
עם מילא ואפ"ה קרא דלא דעלל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
מילא וכן מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
קדמה כל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
על סדר דעלל אלא פני קיום על דבר דעלל כל
מילא מילא דעלל אלא פני קיום מילא מילא אלא פני קיום

בבבא דעלל ולא דעלל (כ) אלא פני מילא את מילא פני מילא ועוד אמר ויבטולין
אז מילא פניו ולא ידע לומר כל מי שיש בלבו ועוד מילא מילא אלא פני קיום
לא דעלל על מילא האומר במילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
עם מילא ואפ"ה קרא דלא דעלל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
מילא וכן מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
קדמה כל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
על סדר דעלל אלא פני קיום על דבר דעלל כל
מילא מילא דעלל אלא פני קיום מילא מילא אלא פני קיום

בבבא דעלל ולא דעלל (כ) אלא פני מילא את מילא פני מילא ועוד אמר ויבטולין
אז מילא פניו ולא ידע לומר כל מי שיש בלבו ועוד מילא מילא אלא פני קיום
לא דעלל על מילא האומר במילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
עם מילא ואפ"ה קרא דלא דעלל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
מילא וכן מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
קדמה כל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
על סדר דעלל אלא פני קיום על דבר דעלל כל
מילא מילא דעלל אלא פני קיום מילא מילא אלא פני קיום

לחם משנה

ידעוין ליה אלא אם היה מינו דעלל מילא מילא אלא פני קיום
אז מילא פניו ולא ידע לומר כל מי שיש בלבו ועוד מילא מילא אלא פני קיום
לא דעלל על מילא האומר במילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
עם מילא ואפ"ה קרא דלא דעלל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
מילא וכן מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
קדמה כל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
על סדר דעלל אלא פני קיום על דבר דעלל כל
מילא מילא דעלל אלא פני קיום מילא מילא אלא פני קיום

לחם משנה

ידעוין ליה אלא אם היה מינו דעלל מילא מילא אלא פני קיום
אז מילא פניו ולא ידע לומר כל מי שיש בלבו ועוד מילא מילא אלא פני קיום
לא דעלל על מילא האומר במילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
עם מילא ואפ"ה קרא דלא דעלל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
מילא וכן מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
קדמה כל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
על סדר דעלל אלא פני קיום על דבר דעלל כל
מילא מילא דעלל אלא פני קיום מילא מילא אלא פני קיום

פ"ז א ואין הנבואה אלא על חכם גדול

בבבא דעלל ולא דעלל (כ) אלא פני מילא את מילא פני מילא ועוד אמר ויבטולין
אז מילא פניו ולא ידע לומר כל מי שיש בלבו ועוד מילא מילא אלא פני קיום
לא דעלל על מילא האומר במילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
עם מילא ואפ"ה קרא דלא דעלל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
מילא וכן מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
קדמה כל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
על סדר דעלל אלא פני קיום על דבר דעלל כל
מילא מילא דעלל אלא פני קיום מילא מילא אלא פני קיום

פ"ז א ואין הנבואה אלא על חכם גדול

בבבא דעלל ולא דעלל (כ) אלא פני מילא את מילא פני מילא ועוד אמר ויבטולין
אז מילא פניו ולא ידע לומר כל מי שיש בלבו ועוד מילא מילא אלא פני קיום
לא דעלל על מילא האומר במילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
עם מילא ואפ"ה קרא דלא דעלל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב
מילא וכן מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
קדמה כל מילא מילא אלא פני קיום וכן פירשנו כל מקום שכתב מילא אלא פני קיום
על סדר דעלל אלא פני קיום על דבר דעלל כל
מילא מילא דעלל אלא פני קיום מילא מילא אלא פני קיום

מדע לוי

מדע לוי... (text continues)

מדע לוי

מדע לוי... (text continues)

רמב"ם י"ח ע"ב
בבבא דעלל ולא דעלל

בבבא דעלל ולא דעלל

מדע. הלכות יסודי התורה פ"ו פ"ח פ"ט

פ"ח א משה רבינו לא האמין בו שעה וכו' בספר השקדים כאלו לאסון פ"ח מלך וכו' דברי רבינו

לכם לאהליכם ואתה פה עומד... פ"ח א משה רבינו לא האמין בו... פ"ח א משה רבינו לא האמין בו... פ"ח א משה רבינו לא האמין בו...

פרק שמיני

א משה רבינו לא האמין בו ישראל מפני האותות שעשה... פ"ח א משה רבינו לא האמין בו... פ"ח א משה רבינו לא האמין בו... פ"ח א משה רבינו לא האמין בו...

פרק תשיעי

א ידבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי ועולמי... פ"ח ב וזהו שאמר לו הקב"ה בתחילת נבואתו וכו'...

15

פ"ח א ונאמר לא בסיסם הוא... פ"ח א ונאמר לא בסיסם הוא... פ"ח א ונאמר לא בסיסם הוא... פ"ח א ונאמר לא בסיסם הוא...

על דברי התורה ולהודו העם שי... פ"ח א ונאמר לא בסיסם הוא... פ"ח א ונאמר לא בסיסם הוא... פ"ח א ונאמר לא בסיסם הוא...

א משה רבינו לא האמין בו... פ"ח א משה רבינו לא האמין בו... פ"ח א משה רבינו לא האמין בו... פ"ח א משה רבינו לא האמין בו...

פ"ח א משה רבינו לא האמין בו... פ"ח א משה רבינו לא האמין בו... פ"ח א משה רבינו לא האמין בו... פ"ח א משה רבינו לא האמין בו...

מסורת המדרש
 וי"א על שהיה בידו
 למחות על נוב שם.
 סנהדרין כו ש"ט יב.
 ע"ע שבת נד איכ"ר ב.
 ג. ר"ח בן פזי פתר
 בפ' פרה וכו' תנחומא
 כאן ה. תנ"י ט. פס"ד
 פ"ד (פרה) ו. פ"ד
 פ"ד (פרה) לג. יל"ש
 כאן תשנ"ט. תהלים
 תרנ"ח. וזהר ח"ג ע"ג.
 ד"א ויק"ר כו. ג. ש"ט
 יב. יל"ש אפ"ר תרנ"ח.
 ע"ן פרה פ"ג. ה.

אבנר' בפנף אמרת בסירא הועדת חנית וצפחת בסירא הועדת.

ויש אומרים על שהיה בידו למחות על נוב ולא מחה.

רבי חנן בן פזי פתר קרא בפרישת פרה שיש בה משבעה שבעה פרות שבע שרפות שבע הזיות

המים מראשותי שאול וילכו להם, ואין רואה ואין יודע ואין מקיץ כי כולם ישנים כי תרדמת ה' נפלה עליהם, שם, כשעמד דוד ממרחק מול שאול ואבנר ואנשיהם בקומם מהמעגל, אמר לו — דוד לאבנר: "הלוא תענה אבנר", וכלומר, בכנף — המעיל שהראיתי בפעם הקודמת — אמרת "בסירא הועדת", ועתה, הכי גם — חנית וצפחת בסירא הועדת?! שמשפונה דוד עתה אל אבנר הרי שידע דוד שבאבנר תלוי דבר התפיסות שאול אליו, ומה שגם שוב התפיס שאול ושוב היה דוד צריך לברוח מפניו, שגם עתה אמר אבנר לשאול שאחד הנערים משל שאול הוא שבגד ונתן החנית והצפחת לדוד (רש"י בגמ' שם), ואבנר הוא אשר מנע התפיסות זו, ולכן נענש לאחר זמן ונהרג.

ויש אומרים: אבנר מת — על שהיה בידו למחות — "בשאול" (ויק"ר שם). בעת שקיבל דברי דואג האדומי והוציא משפט מות — על נוב — עיר הכהנים, ולא מיחה, והרי שאותה לשון הרע של דואג הרגה איש רביעי, את אבנר, שלא מיחה בעד שאול מלקבל לשון הרע זו, והיה להם ללמוד מוסר ה' להיות לשונם נקיה, כנדרש כאן בפסוק: "אמרות ה' אמרות טהורות", מדבר בלשון נקיה.

ועתה, לענין פרשתנו, אשר — רבי חנן בן פזי, פתר קרא — פירש מקרא זה: "אמרות ה' אמרות טהורות, כסף צרוף בעליל לארץ, מזוקק שבעתים" — כמדובר — בפרישת פרה (וע"ן בויק"ר שם, ג), שהיא "מאמר ה'", ואמרותיה "טהורות" — לטהר את ישראל בהזיית מי אפר הפרה האדומה מטומאת מת שהוא ניתן להתעולל בעפר הארץ, ואומר בה "שבעתים" — שבעה פעמים שבעה, מפני — שיש בה משבעה שבעה — דברים, שבעה דברים שבכל אחד מהם שבעה.

(א) שבע "פרות", שבע פעמים אמורה "פרה" זו בפרשה זו: "ויקחו אליך פרה", "ושרף את הפרה", "אל תוך שריפת הפרה", "את אפר הפרה", "וכבס האוסף את אפר הפרה", הרי חמש, וכתוב: "והייתה ... למשמרת למי נדה, חטאת היא", עליה הוא מדבר באומר "היא" וקורא לה בכינוי "חטאת", ושוב: "מעפר שריפת החטאת", מזכירה שוב באותו כינוי, הרי שבע (אדרת אליהו להגר"א מוילנא).

(ב) שבע "שריפות", שבעה דברים נצטווה הכהן לשרוף במעשיה, כאמור: "ושרף את הפרה לעיניו, את עורה ואת בשרה ואת דמה, על פרשה ישרוף", פורט בה ארבע "נשרפים" עור ובשר ודם ופרש, וכתוב מיד: "ולקח כהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל תוך שריפת הפרה", עוד שלשה "נשרפים", הארז והאזוב והשני, הרי שבעה "נשרפים" (הני"ל):

(ג) שבע "הזיות", שזו הלכתה של פרה זו, בין שחיטתה לשריפתה, כאמור בפרשה: "וזהה אל נוכח פני אהל מועד מדמה שבע פעמים" (הני"ל):

של יואב
 ס מן
 פנף
 סירא
 זענה

ששלח
 (עיי"ש)
 בראש
 ויו, וזו
 על —
 מלכות
 צרויה
 זיו עם
 קומו',
 משפט
 יל היה
 כן לא
 נח כח

ג. יג).
 ס עמר
 זה גם
 שע ולא
 ל ויצא
 "צדיק
 אבנר
 המעיל
 וצאתו,
 י —
 כמו
 ו שאול
 כב ישן
 צפחת

מסורת המדרש
אמור לו משה ואהרן
בכלל ראה שמעור לו, א
וכנ"ש

שְׁבַעַה פְּבוּסִין שְׁבַעַה טְמָאִים שְׁבַעַה טְהוּרִים שְׁבַעַה
כְּהֻנִים וְאִם יֹאמֶר לָךְ אָדָם חֲמֹשֶׁה הֵן אָמַר לוֹ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
בְּכֻלָּל שְׁנֵאמַר (במדבר יט, א"ב) וַיִּדְבַר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל
אַהֲרֹן לֵאמֹר זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה.

L

ד) שבעה "כבוסיין", שבעה עוסקים במעשה פרה זו נצטוו ל"כבס" — לטבול בגדיהם משעסקו בכך, לטהרם (ראה לעיל בסימן הקודם), והם: השוחט, המזה את הדם, השורף אותה, המשליך את הארז והאזוב והשני אל אש שריפתה, האוסף את אפרה, והמזה את מי האפר על הטמא לטהרו, ואשר הוזה עליו מן המים לטהרו, שבעתם (עין פרה ד, ד), בגדיהם טעונים טבילה, שכשהוא אומר: "וכבס בגדיו הכהן" מוסב הדבר על שלשה "כהנים" האמורים למעלה מכן, כמה שנאמר: "ונתתם אותה אל אלעזר הכהן... ושחט אותה לפניו", הרי השוחט, "ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה", הרי המזה, "ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל תוך שריפת הפרה", הרי המשליך, וכשהוא אומר שם מיד: "והשורף אותה יכבס בגדיו במים" ומוסב אל האמור למעלה: "ושרף את הפרה לעיניו", הרי גם השורף, ושוכ הוא אומר: "ואסף איש טהור את אפר הפרה... וכבס האוסף את אפר הפרה את בגדיו", הרי גם האוסף את אפרה, ושוב הוא אומר: "והזה הטהור על הטמא... וכבס בגדיו וטהר בערב", הרי מי שהוזה עליו מן המים לטהרו, ושוב: "ומזה מי הנדה יכבס בגדיו", הרי גם המזה, כל השבעה בכיבוסים (הני"ל):

ה) שבעה "טמאים" — אמורים בפרשה להזות עליהם מי חטאת אלה, והם: הבא אל אהל שיש שם מת, כל הנמצא באהל ומת שם מת בהמצאו בו, כל כלי חרס פתוח שבאהל המת שאויר האהל בא אל תוכו, וכל הנוגע גם מחוץ לאהל בהרוג, במת, בעצם, בקבר סתום, שבעתם טעונים הזיה זו לטהרם, שנאמר: "זאת התורה, אדם כי ימות באהל: כל הבא אל האהל, וכל אשר באהל... וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתול עליו... וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב, או במת, או בעצם אדם, או בקבר... ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי ולקח אזוב וטבל במים והזה";

ו) שבעה "טהורים" — אמורים בפרשה שהם נטהרים בהזיה זו, והם: אהל מיטלטל שהאהיל על המת, כלים שהיו באהל עם המת, בני אדם שהיו שם, והנוגעים מחוץ לאהל בעצם, בהרוג, במת, בקבר סתום, שבעתם מיטהרים בהזיה זו, שנאמר כאן: "והזה על האהל, ועל כל הכלים, ועל הנפשות אשר היו שם, ועל הנוגע בעצם, או בחלל, או במת או בקבר";

ז) שבעה "כהנים" — אמורים בפרשה זו, בעסקה של פרה זו, שבע פעמים "הכהן": "ונתתם אותה אל אלעזר הכהן", "ולקח אלעזר הכהן מדמה", "ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת", "וכבס בגדיו הכהן", "וטמא הכהן עד הערב", ואם יאמר לך אדם: חמשה הן — אלה "הכהנים" האמורים כאן, בלבד, ואתה אומר "שבעה"? אמור לו: משה ואהרן, שניהם — בכלל — "הכהנים" האמורים בפרשה, שהרי גם משה "כהן" הוא, כמו שהכתוב אומר (תהילים צט, ו): "משה ואהרן בכהניו", שניהם כהנים לה' (הני"ל), שכן "כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, משהוקם המשכן עד שמת, שמש משה בכהונה גדולה" (שמעור לו, א), במשכן, לצד אהרן אחיו (עיי"ש), ומשה ואהרן שניהם אמורים כאן בפרשה במצות מעשה פרה זו, שנאמר — כאן: "וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, זאת חקת התורה".

ג. זאת חקת חקת
'כל זה נסיתי בכ
קתיב (מ"א ה, ט)
שם, שם) 'בחול' ו
שנאמר (הושע ב,
וגו" אמר רפי
גדוורה לשלמה ו
קניית מה חסרת ו
אשר אין מעצר

ג. "זאת חקת הו
כשבא לפרש פרשה זו
בה מן המקרא שאמר
ממני", בתחילה הוא
רחוקה ממנו, כחוזר
אלהים חכמה לשל
מחכמת כל בני קדם, ומ
ויהי שמו בכל הגויים ס
אשר בלבנון ועד האזוב
נחלקו רבותינו (ע"י קה"
"כחול אשר על שפת
— לשלמה — חכב
הים, אשר לא ימד ולא
יש בהם דעת, כל אחד
"שאין דעתם דומה זה ל
ותעמיד את שלמה לעבר
אמר רבי לוי: הכחו
— גדר — הוא
לשלמה — שלא יז
החכמה, לא שיחטא
המשל שאמרים: "ד'
קניית כלום, אם קניית
במקום פרוץ לאין מש
כמשל הזה: "עיר פ
חומה, כך איש אשר עין
היתה חכמתו עומדת ב
הים" (פס"ר, שם).

שלא מצינו
אלא לר"ג
:

אלא לשון
ענין שנאמר
להם המעט
ויש להבין
ומשה אומר
לשון פליגא.
הפירושים
הא המשה

בר בו רוח
פרש דהנה
ה' וכבר
השי"ת יהי
בעיני עצמו
מדים לשטן
ציניו כאפס
מדה טובה
לב תסתעף
היינו שרק
עדי זה יהי
אין לי מי
דברנו בזה
ה זו הטובה
מו מבלעדי
צמה נסתעף
ל ואמר לית
י"ל בקרה.
בדלה שיהיו
ה' ושיהי'
קות עצומה
שלא יצמה
אובדל מכלל
יה זו לרע
' ממדתו של
ין להקדישו
כדל כפלים
בעיניו וירא
הניח דרגין

שלו והשפיל עצמו לעשות שלום וכו', ע"כ
זכה לכהונה, ובהאריז"ל למה אתה בוש לכך
נבחרת לכך דייקא, אבל קרח הבדלה זו
עשתה אותו נחלק משאר העדה:
ומעתה יובנו דברי המדרש הוא שמשה
אומר להם המעט מכם כי הבדיל
וגו' שמחמת זה נסתעף שהפליג עצמו
משאר העדה:
והנה זה לימוד לכל איש שזכה ה' במעלה
של אושר או עושר שידע להזהר שח"ו

לא יסתעף מזה עצמו פגם וקלקול, כענין
שאמר הכתוב (קהלת ה') עושר שמור
לבעליו לרעתו. ויש לומר שזה נכלל בענין
שמירת שבת שבשבת מתרוממים נפשות
ישראל, וצריך שמירה לבל יסתעף מזה
היפוך הכוונה, ושיהי' לבו מוגבה רק לה'
ולא לעצמו, ושיהי' רוא דאחד ולא פירוד.
ואולי יש להעמיס זה בדברי הוה"ק דקרח
הי' חלוק על שבת, שהוא הי' נמשך לפירוד
היפוך שבת שהיא אחדות:

פרשת חקת

שנת תר"ע

76

להבין מדוע נתאחרה פרשת פרה עד קודם
שהתחיל לספר מה שנעשה בשנת
הארבעים, הלא פרה עוד במרה נאמרה.
ונראה דהנה במדרש (דבר"ר פ"א) אלה
הדברים מרפא לשון עץ חיים וכו' משה עד
שלא זכה לתורה כתיב בו לא איש דברים
אנכי כיון שזכה לתורה נתרפא לשונו
והתחיל לדבר דברים, ויש להבין הלא מה
שמרע"ה הי' כבד פה לא הי' גרעון אצלו,
כי כח הדיבור הוא מחמת הרכבת הגוף
והשכל, והתינוק אף שיש לו כל הכלים
שמחכין הלשון אינו יכול לדבר עד שנכנס
בו הכח השכלי, וזה רמזו רז"ל (גדה ל')
כשהולד יוצא לאויר העולם בא מלאך
וסוטר על פיו ומשכח ממנו כל התורה שהי'
יודע בבטן אמו, היינו בעוד שלא יצא לאויר
עולם אז נשמתו נבדלת ואז היא שכלית
לגמרי יודע כל התורה ובעת יציאתו נגמרה
בריאתו והנשמה התחבר להומר ועי"ז נעשה
אדם הי מדבר גשמי, וזה שמשכח כל התורה
שהי' יודע קודם חיבור הנשמה השכלית בגוף,
וכאשר מרע"ה הי' נבדל במעלתו ולא הי'
נוטה אל הגשמי כלל כי אם במעלה הנבדלת,
הי' חסר גמר זה התחברות הנשמה אל
החומר לגמרי, ולכך אף אחר שיצא לאויר
העולם ידע כל התורה ולא נשכח ממנו מה
שהי' יודע בעודו בבטן אמו. עכ"ד מהר"ל
ז"ל בגבורת ה' (פ' כ"ח). ולפי"ז קשה מ"ש

במדרש כיון שזכה לתורה נתרפא לשונו
שלפי דברי מהר"ל ז"ל הנ"ל הוא להיפוך.
אבל הפירוש הוא שעי"י שזכה לתורה
נודרך גם גופו ונתעלה למדרגת הנפש ואז
לא היה גרעון לנשמתו להתחבר לגופו, וע"כ
השיג כח הדיבור אז:
והנה הנפש אינה בעלת שינוי וכל השינוי
הוא מצד הגוף, תדע כשהנפש יוצאה
מהגוף תשאר לעולם כמו שהיא ושוב אין
בה לא זכות ולא חובה, וכל השינוי שבאדם
מתיחס אל הגוף, ובעוד הנפש מתחברת
לגוף היא ג"כ בעלת שינוי באמצעות הגוף,
וע"כ מרע"ה שנודך גופו ונתעלה למדרגת
הנפש שוב לא הי' בו ג"כ שינוי, כמ"ש
הרמב"ם החילוק בין כל הנביאים למרע"ה
שכל הנביאים בעודם מתנבאים הם נהפכין
לאיש אחר כלשון הכתוב (שמ"א י') ונתפכת
והיית לאיש אחר, וכשנסתלקה הנבואה מהם
הם שבים למה שהיו בראשונה, ומרע"ה הי'
תמיד בהשואה אחת והי' תמיד מוכן לנבואה
כמא"כ (במדבר ט') עמדו ואשמעה מה
יצוה ה' לכם, וזו מדרגה נפשית בלא גופנית:
והנה איתא בס' חסד לאברהם כי כל מי
שבא לשער הנו"ן הן בקדושה והן
ח"ו להיפוך, כי זה לעומת זה עשה האלקים,
שוב אין לו שינוי, וע"כ מרע"ה אחר שזכה
לתורה ונודך גופו עד שלא הי' בו שינוי,
ע"כ לומר שבא לשער הנו"ן, וכ"ז באמצעות
התורה שנדרשת במ"ט פנים טהור וכו',

26

והם מ"ט הפנים שנמסרו למשה ועל ידם הוא עלה בעצמו ונתעלה לשער הנו"ן. והנה בפרה אדומה איתא במדרש (פרשה זו) עה"פ מזוקק שבעתים שיש בו שבע שבע יע"ש. והוא מ"ט. כמו שדרשו על התורה מזוקק שבעתים שיש בה מ"ט פנים כו'. ונראה שמאחר שנעשתה במ"ט פנים שוב שורה עלי' שער הנו"ן, וע"כ לא נתגלה טעם הפרה חוץ למרע"ה כמ"ש חז"ל לאתרים חוקה. כי משה באשר זכה לשער הנו"ן זכה לידע טעם פרה. ולפי האמור שכ"ז ה"ל לו מאחר שזכה לתורה שוב יצדק מה שלא נכתבה פרשת פרה שנרמז בה שטעמו ידוע למרע"ה, כאמרם ז"ל לך אני מגלה טעם פרה ולאחרים חוקה. עד קודם שנת הארבעים. והבן:

76 ענין מי המריבה. כ"ק אבי אדומ"ר וצללה"ה הגיד דממה שאמרו ז"ל (מגילה כ"ו:) תשמישי קדושה נגנזין ותשמישי מצוה נזרקין. מזה נראה שתשמישי קדושה נשאר בהם רושם הקדושה ותשמישי מצוה אין נשאר בהם כלום, ומרע"ה מחמת ענותנותו חשב את הסלע שהוא עצמו הצור שבחורב לתשמיש מצוה שאינו נשאר בו רושם וסבר שהי' צריך להכותו כמו בתחילה. ובאמת ה"ל תשמיש קדושה שנשאר בו רושם וא"צ להכותו רק בדיבור בלבד. עכתה"ק. ויש לומר עוד טעם מאין נצמחה מחשבה זו למרע"ה להושיבו תשמיש מצוה אחר שהוא באמת תשמיש קדושה. כי מחמת ענותנותו עדיין איננו כ"כ מספיק, כי היתכן שמרע"ה לא ידע מהות נפשו, וענה איננה שיטעה במהות נפשו, אלא שחושב חשבונות שלעומת טוב תולדתו ושאר מקריו לא יצא ידי חובתו לעומת גדלות הש"י, ומחמת זה הוא שפל בעיניו וע"כ אין זה ענין להשבו תשמישי מצוה ולא קדושה. ונראה לפי האמור במאמר הקודם דמעלת מרע"ה שלא ה"ל בו שינוי באה לו מאחר שזכה לתורה, ו"ל כמו שמרע"ה בעצמו אין לו שינוי והוא מצד קדושה, דענין קדושה הוא דבר שאין לו שינוי כאמרם ז"ל (סנהדרין צ"ב סע"א) צדיקים שעתיד הקב"ה להחיותם אינם חוזרים

לעפרן שנאמר והי' הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו מה קדוש לעולם קיים אף הם לעולם קיימים, ע"כ. ותשמישי אחר שזכה לתורה היו ת"ק ואין להם שינוי, וע"כ נגנזה בארה של מרים כדן ת"ק. שנגנזין, וע"כ נשארה עד היום כמעין הנובע שהשקה האר"י ז"ל את הרח"ו כוס ממנה, אבל הצור שהכה בפעם ראשונה ה"ל קודם מ"ת ע"כ חשבו מרע"ה לתשמיש מצוה, ובאמת זה שהי' תשמיש קדושה לאו משום מרע"ה, רק תשמיש השנית, כמ"ש (שמות י"ז) הנני עומד לפניך שם על הצור. והבן:

הקשו המפרשים אחר שכונת השנית היתה לדבר אל הסלע למה אמר קח את המטה. ונראה דהנה מה שבפעם הראשונה הי' צריך להכאה ובפעם השני' הי' די בדיבור לבד, כבר כתבנו בשם כ"ק אבי אדומ"ר וצללה"ה שהי' דינו כמו ת"ק שנשאר בו עוד רושם מהפעם הראשונה ולא הי' צריך עוד הכאה. והנה כ"ז באם הי' אותו הסלע בעצמו שבפעם הראשונה אבל אם הי' סלע אחר בודאי הי' צריך ג"כ הכאה כמו בפעם הראשונה. ולפי הנחה זו יבואר הכל על נכון, וח"ו לא טעה מרע"ה בנבואתו, ועי' רמב"ן (פ' קרח) בפסוק הבדלו וז"ל וחלילה שלא יבין משה נבואתו ויטעה בה. אך י"ל כי מה שצוהו לקחת המטה, היינו באם הי' סלע אחר, כי השנית ידע שיאמרו אליו אח"כ בני מה לי סלע זה מה לי סלע אחר וע"כ נאמר ודברתם אל "הסלע" בה"א הידועה שהוא אותו הסלע שהי' מכבר ולזה די דיבור לבד. ובאמת כי רצון מרע"ה הי' דייקא לאותו הסלע שיהי' די בדיבור וכמ"ש בזה"ק הטעם, אך כאשר הלך וישב לו בין הסלעים ולא היו מכירין אותו ומרע"ה הי' מחפש אחריו והם הכעיסוהו ואמרו אליו מה לי סלע זה מה לי סלע אחר ואמר שמעו נא המורים כפרש"י משבא לכלל כעס בא לכלל טעות, היינו שטעה ולא הכיר אותו הסלע ונודמן לו לו אותו הסלע והוא טעה וסבר שהוא סלע אחר והכהו אבל לא שטעה בנבואתו ח"ו. והבן היטב:

על גבול ארץ אדום לאמר יאסף אה ברש"י מגיד מפני שנתחברו כאן ג לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו לזה. הנה שמעתי מכ"ק אבי אדומ"ר כי עשו רשעתו היא בפנימיות ובו הוא פושט את טלפיו ומראה שהוא וכשהתחברו לעשו פגמו בפנימיות וחסרו הצדיק הנה הוא אהרן שהי' וכל אותיותיו מורין ע"ז כמבואר ב ולכך מכח קדושתו עשה לכל ישראל שיהיו מכוסים תחת ענן הכבוד, עכ ויש להבין הלא הוצרכו לשליחות שלחו אח"כ לסיחון כמבואר בכתו חטאו בזה. ונראה שהפגם הי' מה שה לשון אהוה אבל השליחות עצמה היו שיהי' נכנע לקדושה כמ"ש או נבהל אדום וגו' רעד וגו' אין זה רע. ואדרב מעלה, דזו תכלית הכוונה שיהיו כל נכנעין לקדושה. אך מחמת שהזכירו ג ונתקרבו אליו והיינו ששלחו נצוצי אל לבו כדי שע"י כך יהפך לבבו עמהם להניחם לעבור דרך ארצם כמי טובה לאחיו, ואדום אחרי שבפנימיו רע, לא די שלא הועיל לו להיות טוב עמהם, אדרבא נכנסו בו עזות וגיא שיצא לקראתם ואמר אתם מתגאים בין אני אצא עליכם במה שהורישני אב נפגמו נצוצי הקדושה ששלחו לה, סיעעוהו להרשיע עוד יותר, ומאחר בנצוצי הקדושה שהם פנימיים ע"ג הצדיק הנה, ונסתלקו ענני הכבוד עושה אותם פנימיים, וע"כ בא והלהו הכנעני מלך ערד שהוא עמלק שרשעתו היא ג"כ בפנימיות וכסות שינה, ובפדר"א דרכן של עמלקים את הסוד בלבם ואינם מגלים בפיהו ויאמר המן בלבו, וזה הוא קליפה ומקו והצביעות והחנופה. וע"ז הי' התיק ישראל נדר, ישראל סבא ונאמר (מיכה אמת ליעקב ההיפך מעשו שפושט ומראה שהוא טהור. ובאמצעות זה בו שהוא נ' דר, שהוא למעלה מז' ימי ולמעלה מכל הלבושים והשתנות.

שיל"ח

ספר

חתם סופר

דרשות

השלם המפואר

כרך ראשון:

לפני ימי הסליחות, ז"ך אלול, ראש השנה

שבת שובה, יום כיפור

מרבנינו משה סופר זצוק"ל

בעל שו"ת והידושי "חתם סופר"

יצא לאור במהדורה הראשונה בשנת תרפ"ט מכתב"ק,
בתוספת ציונים מתנ"ך ומחז"ל, והערות "שער יוסף"
על ידי הגה"צ רבי יוסף נפתלי שטרן זצ"ל חתן הג"מ שלמה אלכסנדרו סופר זצ"ל
בן מרן רבי שמעון סופר זצ"ל אבדק"ק קראקא ובעל מכתב סופר
בן מרן רבנו המחבר זצ"ל

ועתה יוצא לאור במהדורה מושלמת חדשה ומפוארת

על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר בתבי יד

ע"ש החתם סופר ז"ל

עיה"ק ירושלים תובב"א

תשע"ה

מהדורת נוסענצווין

ושמחים בגילת הזמן, וזה ראייה ברורה שהוא ח"ו לנקמה.

והיינו קרא כדכתיב (תהלים צ"ד י) ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה, והלא כל רהבם עמל ואון, ואפי"ה מרוב חשכת עינים גז חיש ונעופה כימים אחדים של נחת הם. מי יודע עוז אפך מי מבין שהוא לנקמה, למנות ימינו אז כן הודע, ולא יהיה כימים אחדים, ואז נביא לבב חכמה.

ימי שנותינו נראים לנו כחולמים מחר בגלל הטוב המודומה

והיות האדם על כרחו צריך להתענות כדי שיכנע לבו קצת, ולעת ערב בהכנע אולי ישוב ויתנחם, וזה התענית הוא רק מכשירי תשובה. ואמרו חז"ל במסכת תענית (ט"ז ע"א) זקן עומד ואומר דברי כבושים, לא התענית והשק גורמים אלא תשובה ומעשים טובים, וכן באנשי ניונה לא נאמר וירא ה' את שקם ואת תעניתם אלא כי שבו מדרכם הרעה (יונה ג' י), ובקבלה הוא אומר (יואל ב' י"ג) קרעו לבבכם ואל בגדיכם, ע"ש. וקשה אם כן למה גזרו בית דין תענית כלל כיון שאיננו גורם, אלא הוא הדבר שדברנו, שאין לב העולם נכנע לשוב ולהתפלל מקירות לבם עד שיתענו, ועל ידי זה ישובו, ואותה התשובה מועילה, והתענית רק מכשירי מצוה.

מין ראשון של תענית, כדי לעורר האדם לתשובה ע"י החלשת הגוף

אנו בו בגלות י"א כעושר לבעליון

בל עמו, וזה היה תעניתו של משה רבינו ע"ה בארבעים יום האמצעיים, וזה היה תעניתו של דניאל איש חמודות להם חמודות לא אכלתי וסוך לא סכתי (דניאל י"ג), ונחמיה נפלר פניו (נחמ"י ב' ג'), וזה הוא העינוי המועיל. והנה הראשון התענית גורם הכנעה, וזה השני הכנעה גורם התענית ומיעוט תענוגיו.

והנה הראב"ע כתב בפרשת אחרי (ויקרא ט"ז ד) על דרך הפשוט הזכיר בגדי הבר, אבל בגדי זהב פשיטא שהיה לובש, שהרי כתיב בפרשת תצוה (שמות כ"ח ל"ה) ונשמע קולו בבואו אל הקודש והיינו לפניו. אלא שחזר בו כיון שעל פי הנביאים לא נכנס הכהן לפניו בבגדי זהב ע"ש, והרמב"ן פרשת תצוה (שם) כתב ונשמע קולו בבואו אל הקודש בשם מדרש (שמור"ר ל"ח ה') שביום הכפורים כשנכנס היה צריך הרבה תקונים שלא יפגעו [בן] מלאכי השרת, ומשום הכי הוצרך לפעמונים ואבני חשן ואפוד, ואעפ"י שלא נכנס לפניו עם הפעמונים ואבני זכרון, מ"מ גם בחוץ בקודש היה צריך שמירה ותקונים באותו היום ע"ש.

בגדי הזהב של הכהן הגדול מועילים לשמור עליו שמירה עליונת בעבודת יום כפור

והנה מדברי כולם נלמד שהיה ראוי לכנס לפני ולפנים בבגדי זהב, ובפסוק לא נזכר אלא ונשמע קולו [בבואו] אל הקודש, ולא נזכר קודש קדשים, מ"מ היה אפשר לומר אפילו בקודש מכל שכן בקדשי קדשים, אלא קבלת חכמים והנביאים תכריע. אך הוא גופיה קשיא ומאי טעמא לא יכנס לפניו,

תוספת למה הכהן הגדול לא נכנס לקדש הקדשים בבגדי זהב, כדי שתהיה לו שמירה

המין השני של תענית, מי שמעטער בנער חשיכה, וממילא לא מסוגל לאכול ולשתות

ו. לאפוקי מ' ימים ראשונים ואחרונים, ראה בסמוך ד"ה הענין. ז. ע"ע להלן ח"ב ח' טבת דרוש ט [פ"ה א] ד"ה ונ"ל כי הנה, ח"ה ח' תמוז דרוש א [ט"ז ה] ד"ה אמרו חז"ל.

כי סכנה הוא לו לכנס בלא אלו התקונים. אך הדבר מבואר במסכת ר"ה (כ"ז ע"א) שאינו נכנס לפנים בבגדי זהב משום אין קטיגור נעשה סניגור, כיון שחטאו בזהב, ופריך הרי עובד שם בכף ומחתה של זהב, ומשני חוטא בל יתגאה ובל יתנאה קאמרינן.

המון גדול לא נכנס בבגדי זהב משני הבושה, שזה מוכיח את חטא העגל

ועל כן יובן בעזה"י, הכהן הזה באימה גדולה נכנס לקודש ביום הקדוש והנורא ולובש עצמו בכל מיני מלבושים הראוי לשמרו, ומכל שכן שיפול עליו אימה יתירה בהכנסו עוד לפני ולפנים, אך יותר מזה לכו נשבר וחטאתו נגרו תמיד איך אכנס לפני מלך הכבוד בדבר המערור חטא, ואיך אתגאה ואתנאה בדבר שחטאנו בו כל עם בית ישראל, על כן מרוב כושתו ושברון לבו מסיר הבגדים הנאים הללו ונכנס למקום סכנה.

הבושה של המון גדול עצמה - שמרה עליו שמירה עליונה

ואמנם זהו בעצמו שמירתו מכל פגע, דקיי"ל (ברכות י"ב ע"ב) כל העובר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו כל עונותיו, וכתוב בפרשת שמיני (ויקרא ט"ז) קרב-אל המזבח ופירש רש"י שהיה אהרן בוש וירא לגשת, אמר לו משה למה אתה בוש קרב כי לכך נבחרת ע"ש, ופירש מורי שם בהפלאה לכך הואיל ואתה בוש לכך נבחרת, כי זה הבושה מועלת ומקובלת. וכבר כתבתי במקום אחר כי לזה רומז ר"ת ב'חצוצרות ו'קול ש'ופר ה'ריעו (תהלים צ"ח ו') ר"ת בוש"ה, כי על כן אין תוקעים בשופר של פרה משום חטא עגל, ע"ש מסכת ר"ה הנ"ל.

המון השני של התענית משובח מהראשון

נחזור להנ"ל שזה הוא ענין השני מהתענית הטוב מן הראשון. ועל

זה נאמר (תהלים נ"א י"ט) לב נשבר ואחר כך נדכה בעינוי מחמת שברון לב, זהו לא תבזה.

הענין השלישי הוא תענית יום הכפורים, איננו לענות נפש ולצער ישראל ח"ו, כי אם מחמת קדושה וקריבות ודביקות כמלאכי השרת, והוא כענין מ' יום הראשונים והאחרונים שהיה משה רבינו ע"ה בהר, לחם לא אכל ומים לא שתה מדביקות וקדושה ונהנה מזיו השכינה, ודכתיב (ויקרא ט"ז כ"ט) תענו נפשותיכם איננו לשון עינוי, אלא התעוררות כמו (הושע ב' כ"ג) השמים יענו את הארץ וגו'.

המון השלישי תענית יום כפון מטרתה להביא לדביקות כמו המלאכים, ולא רק לענות הנפש

ונבוא אל המכוון בעזה"י, דבערב ראש השנה הגדולים מתענים כדרך ענוי יום הכפורים ומוותר להם שלישי, אבל גם הכינונים מתענים על דרך התענית השני הנ"ל, וההדיוטים מתענים על דרך הראשון, ואין בשניהם די ויתור כי אם בתענית הגדולים שהוא קריבות וקבלת פני המלך. ושוב בעשרת ימי תשובה מתענים הבינונים כדרך תענית יום הכפורים ומוותר שלישי השני, ואז מתענים כל העולם על דרך השני כמו שמתענים הבינונים קודם ראש השנה. וביום הכפורים כולם מתענים על דרך השלישי והקב"ה מוותר הכל.

בערב ר"ה נמתק שלישי עונות בזכות תענית הגדולים, בעשי"ת עוד שלישי בזכות הבינונים, וכ"כ ההדיוטות

ואמר שם במדרש, שבסוכות ראשון לחשבון עונות. נ"ל כיון שנתכפרו כל העונות והם כולם נקיים אז יחשב לכל אחד כפי מדרגתו מה יחשב אצלו עון, כי כל איש לפי מדרגתו יחשב לו. ואמרו חכמי המוסר אשרי אדם לא

ראשון לחשבון עונות - שאז מחשבים לכל אחד מה יחשב לו עון לפי דרגתו

יחשוב ה' י הצדיקים הגו מקיימים שוי אחד לא שם לעון, על כן לא יחשוב ה כאילו חטא, וביום ראשון מדריגה יהיה יעשה כך, ו יחשוב לו ע זה רא

ועל פי דרו כ"ז. ה ביום הכפורים כ"א ד'. ה' ו מורי בהפלא ל'. והנה מה וישעי וה' מע חז"ל (ר"ה י שיחטא ואד תשובה. ואוב זמן שלא חפ לשומרו שלא י"ב כ"א), ורג ט'), וה' אורי

ט. ז"ל הפנים י מאור, הקב"ה מ נחשב לו לעון, שהאדם הצדיק ובספר תולדות דגל מנחה אפר חת"ס צ"ן לדבו (מויטעפסק) שהו [ח"ג ל"ה א] ד" יא. ראה ויק"ד

ת. ראה זוהר ח"א קל"ה ע"ב, וע"ע תו"מ עקב ג"ה ב' ד"ה לחם.

יחשוב ה' לו עון (תהלים ל"ב ב') כי הצדיקים הגדולים הקרובים אל אלוקים מקיימים שויתי ה' לנגדי תמיד, ואם רגע אחד לא שם ה' נגד עיניו נחשב אצלו לעון, על כן אשרי אדם שמדרגתו שאם לא יחשוב ה' בלבבו רגע אחד זה לו עון כאילו חטא, אשרי לו שזכה למדרגה זו. וביום ראשון נגמר שם למעלה באיזה מדרגה יהיה פלוני ויחשב לו עון אם יעשה כך, ופלוני הוא במדרגה פלוני ויחשוב לו עון אם יעשה כך, ועל דרך זה ראשון לחשבון עונות.

הכפורים הוא אחר שיחטא ועשה תשובה, ומשעשה תשובה כקטן שנולד י, שוב ה' מעוז חיי בסוכות, הוא ה' קודם שיחטא לשמור רגלי חסידיו שלא יכשל עוד.

→ תשובה על ביטול עשה מזעילה מיד בראש השנה, ועל לא תעשה רק ביום כפור

ואחר שכלל הכתוב ראש השנה יום הכפורים וסוכות שוב פורט מעשיהם אחת לאחת. אמר בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי, בהקדם כי מצות עשה הם כנגד איבריו של אדם (תנחומא כי תצא ב'), והפוגם באחד מהם נפגם האבר ההוא, ויען כי אין הפגם אלא בשב ואל תעשה ולא נברא ממנו מלאך משחית כל כך, על כן אמרו חז"ל (יומא פ"ו ע"א) עבר [על] עשה ושב לא זו משם עד שמוחלין לו. נמצא מיד בר"ה בהתחלת ימי תשובה נמחלו העשין ונתקנו האיברים. אך העובר על לא תעשה שהם כנגד שס"ה ימים (זהר ח"א ק"ע ב') ומחשיך אורו של יום אחד, ונבראו ממנו קליפות ומשחיתים, על כן אמרו חז"ל (יומא פ"ה ע"ב) תשובה ויום הכפורים מכפר, ומכל שכן אם יש באותן לאוין חייבי כריתות ר"ל. על כן אמר נגד אורי בראש השנה בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי, היינו האיברים שנפגמו על ידי שב ואל תעשה

ועל פי דרכינו נפרש [תהלים] מזמור כ"ז. ה' אורי, בראש השנה, וישעי ביום הכפורים, כך איתא במדרש (ויק"ר כ"א ד'). ה' מעוז חיי בסוכות, כן כתב מורי בהפלאה פרשת אחרי (ויקרא ט"ז ל'). והנה מה שנכתבו ב' שמות ה' אורי וישעי וה' מעוז חיי, היינו על פי שאמרו חז"ל (ר"ה י"ז ע"ב) ה' ה' אחד קודם שיחטא ואחד אחר שיחטא ועשה תשובה. ואמרו קודם שיחטא, י"ל כל זמן שלא חטא מהתרשלות אז ה' עמו לשומרו שלא יאונה לצדיק כל און (משלי י"ב כ"א), ורגלי חסידיו ישמור (ש"א ב' ט'), וה' אורי וישעי בראש השנה ויום

ביאור פסוקי לדה ה' אורי וישעי על פי הג"ל

כלשון יום כפור להביא ג' כמו מ. ו. ולא ה. ה' נמחלו ימות צבת עוד בית יבוי

ט. ז"ל הפנים יפות פרשת קדושים ד"ה אל תפנו: "מה שאמרו חכמים (ב"ק נ' ע"א) וסביבו נשערה מאוד, הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה. כי בהיותו בהיכל ה' אם יפנה מחשבתו מיראתו נחשב לו לעון, ושמעתי לפרש מה שאמר דוד המלך ע"ה אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון וגו' שהאדם הצדיק אם פונה דעתו מלחשוב בדביקות ה' לעון יחשב לו, כי ה"ו פונה אל האלילים". ובספר תולדות יעקב יוסף פרשת בהר ד"ה ושביתה, הביא רעיון זה בשם 'המגיד מבאר'. ובספר דגל מחנה אפרים פרשת ויקרא ד"ה אשר נשיא יחטא כ"כ בשם זקינו הבעש"ט ז"ל. ובאוצרות חת"ס צ"ח לדברי החיד"א בפירושו לתהלים שם, שהביא כן משם הרב החסיד מהר"ר מענדל ז"ל (מויטעפסק) שהיה ר"מ דק"ק אשכנזים בעיה"ק טבריא ת"ו, עי"ט. וע"ע להלן שבת שובה דרוש כז [ח"ג ל"ח א'] ד"ה אבל. י. ע"ע להלן ח"ב סוכות דרוש א [ל"ז ד'] ד"ה ואולי. (גליט מהר"י). יא. ראה ויק"ר ל' ג': "הכתב זאת לדור אחרון מכאן שהקב"ה מקבל השבים, ועם נברא יהלל יה שהקב"ה בורא אותן בריה חדשה".

שבון זאז לכל יחשב

של העשין, המה כשלו ונפלו, כי ה' אורי בר"ה וכבר נמחלו על ידי הרהור תשובה, לא זו משם עד שמוחלין לו, אמנם נגד ישעי ביום הכפורים אמר, אם תחנה עלי מחנה של קליפות שנבראו מקום ועשה של לאוין לא יירא לבי, כי בזאת אני בוטח היינו בזאת יבוא אהרן (ויקרא ט"ו ג') ביום הכפורים, דתשובה ויום הכפורים מכפרין.

ואמר אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו. פירוש כי על ידי עבירות נפגמו ימים ונעשו ימי רעה, אך הלא קיים גם מצות עשה והאירו אותן הימים ויקראו ימי חיים, ויש לחוש ח"ו שעל ידי החטא של ימי הרעה יפרעו לו ימי חיינו בעולם הזה להאבירו מעולם הבא. על כן אחת שאלתי ששכר ימי חיי יהיה שמור לי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו ולא לאכול בעולם הזה ח"ו.

ישׁוב מבקש כי גם עונש ימי הרעה לא יפגעהו בעולם הזה, כי יצפניני בסכה ביום רעה יסתירני בסתר אהלו, פירוש הכהן שנכנס לפני ולפנים בסתר אהל ה', ובצור היינו על הר עזאזל ירוממני, ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי כי יהפכו לזכיות. ומשל לאחד שחתר לבוא במחתר בפלטין המלך, ומצאוהו השומרים הסובבים בעיר וסבבוהו לשמרו עד יאיר היום ויובילוהו לפני המשפט, ובין כך מאותן עפר ואבנים שבמחתרתו עשה לו במה גדולה ועלה ועמד עליה עד שעלה למעלה מראש השומרים וקפץ מעל גבי ראשם וברח

במסתנו ששכר המצוות יבוא לנו בעולם הבא ולא יאכל בעולם הזה בגן העברות

במסתנו ענה, שיענש העונות לא יפגענו בעולם הזה, עד שלבסוף יתקנו לזכיות

וניצול, כך מהעונות עצמם נעשו זכיות עד שעולה [ל]מעלה מהמקטריגים. וזהו (מיכה ז' י"ח) נושא עון, שכל כך נושא עונו הגבה למעלה עד שעובר על הפשע הוא מלאך המשחית יקרא פשע, כדכתיב (תהלים ל"ו ב') נאום פשע לרשע. והיינו ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי.

ואמר ואזכחה באהל זבחי תרועה בסוכות אשירה ואזמרה לה', כי בראש השנה ויום הכפורים אין אומרים הלל כי ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו (ערכין י' ע"ב), אבל בסוכות אשירה ואזמרה תחת שירה של ראש השנה, ועל כן קורא להם זבחי תרועה"ב.

ופירשתי לא המתים יהללו יה ולא כל יורדי דומה ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם (תהלים קט"ו י"ז), כי הרשעים אשר בחייהם קרויים מתים (ברכות י"ח ע"ב) אין הקב"ה מקבל מהם שיר ושבח בחייהם, כי מה לך לספר חקי (תהלים ג' ט"ז), אמנם במותו היה לו לשורר שנפטר מהעולם, אך שאינו זוכה לכך שאפילו על פתחו של גיהנם אינו חוזר (עירובין י"ט ע"א). היינו לא המתים הרשעים יהללויה בחייהם, וגם לא כשיורדים לדומה, ואנחנו נברך מעתה ועד עולם בשני עולמות (כברכות נ"ד ע"א). וזהו הלל של סוכות כדתנן (סוכה מ"ח ע"א) ההלל והשמחה שמונה.

ואמר שמע ה' קולי אקרא וחנני וענני, על פי מה שכתבו הקדמונים שכל התפלות של כל השנה שנפסלו מחמת מחשבת חוץ ונדרחו כפסולי מוקדשים"ג,

הלל של סוכות הוא במקום הלל של ר"ה, שאין אומרים או לפני שספרי חיים ומתים פתוחים לפניו

הרשעים לא זכאים לומר הלל בחייהם וגם לא במותם, כי אינם שבים

התפלות שנפסלו כל השנה, מחמת עשרת ימי תשובה שיתקנו אותם

הם תלוי תשובה, ו יום מעלד מעלה עב כל השנה שמע

ואמר ל ה (שם) אענ מכפרים השם ר"ל יש לזה כגון בשו וקבוץ עם אמר לבי לרבים, כו פניך. אלו עמנו לאכ אויביהם י יאמר כן, אל תט נ כי אבי ובינתינו ע"א"י, ה

יד. מש"כ (גלוני מהר" שיהזור בת ימי תשובה עונותיו שח א. וע"ט אחת בכונו ולא עוד א העולם שנו סליחות סי א] ד"ה אכ קרח צ"ו ג

יב. גם לעיל סליחות דרוש ז [סמ"ז א] ד"ה והענין, נקט מרן שההלל דהג הסוכות הוא תחת שירה דראש השנה. יג. ראה טוש"ע סי' צ"ח ס"ד.

הם תלויים ועומדים עד עשרת ימי תשובה, ואז כשמתפלל בלב שלם אז כל יום מעלה עמו תפלת יומו, כגון יום א' מעלה עמו כל תפלת יום א' בשבת של כל השנה, וכן כולם י'. נמצא יפה קאמר שמע ה' קולי אקרא וחנני וענני.

ואמר לך אמר לבי בקשו פני את פניך ה' אבקש, כי אמרו חז"ל (יומא שם) אפ"י שתשובה ויום הכפורים מכפרים על כל החמורות, אבל חילול השם ר"ל אינו מתכפר אלא במיתה, אך יש לזה תקנה בקידוש השם ברבים טו, כגון בשור צדק בקהל רב בתוכחה ומוטר וקברץ עם לעבודת ה', על כן לך לכבודך אמר לבי בקשו פני בהוראה ולימוד לרבים, כדי את פניך ה' אבקש, ואל תסתור פניך. אל תט באף עבדך, ר"ל שאל יתפשר עמנו לאמור ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים (ויקרא כ"ו מ"ד), לא יאמר כן, כי אין נח לנו בפשר הזה, והיינו אל תט באף גם זאת, עבדיך טו - ואמר כי אבי ואמי עזבוני היינו חכמתינו ובגנתינו הנקרא אב ואם (זהר ח"ג ר"צ ע"א י'), המה עזבוני כי אבדה חכמתינו

בקשתנו שה' יגאלנו גאולה שלמה ולא די שלא ימאסנו בגלות

ל של סומת יא במקום הלל ל ר"ה שאין מרים או מפני ספרי תים תים פתוחים בני

ישעים לא יאם לומר לל בחיים וגם ל במותם, כי גם שבים

ובינתינו, ונמשש כאשר ימשש העיור בצהרים, על כן ה' יאספני ובעצתו ינחני.

ואמר הורני ה' דרכך ונחני באורח מישור למען שוררי. ולהלן במזמור פ"ו (י"א) אומר הורני ה' דרכך אהלך באמתך. ובתמניא אפי (ק"ט ל"ג) אמר הורני ה' דרך חקיך ואצרנה עקב. ופירוש פסוק האחרון ע"ד שכתב חובת

ראוי שהגוף ימאס בסבטו את העבדות כמו שהשכל מוכן ומקבל את המטפטים הטובים

הלכות (שער הפרישות פ"ה) כל כך יהיו החוקים בעיניו טבעים שאם יזדמן בשר בחלב הוא מאוס בעיניו כאילו נזדמן פשפש בפיו, והנוגע במוקצה בשבת כאילו שרפו גחלת, ויהיו החוקים כמשפטים שהשכל מרחיקם. וזהו הורני דרך חוקיך ואצרנה כדבר [ש]יש לו טעם וסברא, והיינו עקב דבר זה שאני עושה זה או ממאס זה עקב טעם ידוע, כך אנצור החוקים עקב י"ל.

ואמר הורני ה' דרכך, היינו רחום וחנון אך אפים, ואהלך באמתך כאשר יורהו התורה, לרחם על הראוי לרחם ולא לרחם על מי שאינו ראוי, וכדכתיב (דברים י"ג י"ח) ונתן לך רחמים ורחמך, כאשר פרשתי והארכתי במקום אחר טו, אמנם יען

תפלתנו שה' ירנו כדרך הנבונה, גם בעיני כן אדם לחברו

יד. מש"כ כהן שמעלה התפילות של 'כל השנה' לאו דווקא אלא של 'כל ימיו' כמו"ש האר"ל. (גלוני מהר"י). - עיין פרי עין חיים שער התפילות ר"ה פרק ז': "שמעתי ממורי ז"ל, כי בודאי מי שיחזור בתשובה גמורה, ויתענה בעשרת ימי תשובה, ימחלו לו כל עונותיו. והיינו אם חל א' מ'י ימי תשובה ביום א', יתכפרו עונותיו אז מה שחטא בכל יום ראשון כל ימיו, וכן ביום ב' יתכפרו עונותיו שחטא מימיו יום ב' מהשבוע, וזה ודאי בלי ספק, עכ"ל. וכ"כ ביערות דבש ח"א ריש דרוש א'. וע"ע בחת"ס עה"ת שופטים פ"ו ב' ד"ה והשלישית: "כתבו הספרים דכשאדם מתפלל תפילה אחת בכוונה שלימה או מתקבצין כל התפילות שלו שנדחו להוץ ועולים למעלה עם התפילה ההיא, ולא עוד אלא אפילו צדיק אחד שמתפלל פעם אחת בכוונה רצויה או כל התפילות שלו ושל כל העולם שנדחו לבר מימי קדם כולם עולים עמו". ומקורו בזהר ח"ב דמ"ה ע"ב. טו. ע"ע לעיל סליחות סימן יז [שניד א'] ד"ה ואמנם, ובמצויין שם. טז. ע"ע לעיל סליחות דרוש טו [שניג א'] ד"ה אל. (אוצרות חיים). יז. ראה גם ח' כתובות ק"ו ע"א (רמ"ה א') ד"ה ומה, חת"ס עה"ת קרה צ"ו ב' ד"ה כתיב. (אוצרות חיים). יח. ע"ע לעיל סליחות דרוש יג [שניא ד'] ד"ה בפייט, ובמצויין שם. יט. עיין חת"ס עה"ת ראה ס' ב' ד"ה ונתן.

תפילות ומסלו כל שנה, ממתנות עשרת ימי תשובה שיתקנו והם